

Q. B. V.

EXERCITIUM ACADEMICUM,

WIRMOENSIS

In FINLANDIA TERRITORII

MEMORABILIA

continens,

Cujus PARTEM PRIOREM

Suffragio ampliss. Fac. Phil. in Regia Academia Aboensi,
Sub moderamine

VIRI CL.

Dn. ALGOTHI A. SCARIN,

Histor. & Philof. Civ. Profess. Reg. & Ordin.

Ad diem VIII. Martii MDCCXXXVIII.

Publice disquisitioni submittis

ALUMNUS REGIUS

GREGORIUS A. HALLENIUS

Boreæ Fennæ.

ABOÆ, Excud. JOH. KIÆMPE, Reg. Acad. Typ.

S:æ R:æ
Maximæ Fi-

Perillustri atque generosissimo Baroni ac Domino

**D^{N.} PETRO PHILIP.
OERNSTEDT,**

*Militia Equestris Suetbica GENERALI MAJORI, nec
non pratoriana legionis desultorum equitum CHILIAR.
CHÆ gravissimo.*

Reverendissimo patri ac Domino,

**D^{N.} DANIELI
JUSLENIO,**

*S. S. Theologiæ DOCTORI celeberrimo, diceceos
Borgoensis EPISCOPO eminentissimo, Regii Gymnasii
Scholarumque EPHORO gravissimo,*

Mæcenatibus Maximis,

*N*Atale solum, *MÆCENATES*, neglectum hætenus spissisque
verò tanti sit species & gratia forma illius; tanti memorabi-
ant, res est, qua *Birmãam* ipsam, meam verò præsertim in su-
buic ejusque aris focusq; præpositi sitis, ut squalentia & tenebris
ris sub signo renasci, *VESTRIS* potius, quam peregrinis auspiciis
rans, quin *VESTRA* aspirante leniter favoris atque judicii au-
aspectu cogitationeque, bonus, sine voluptate, quisquam agrè frui
verè beatos *VOSMET* ipsa præ-
Illustriss, & Reverendiss.

Cultor

Gregorius A.

M^{ris}
dei VIRIS,

Reverendissimo Patri ac Domino,

**D^{N.} J O N Æ
FAHLENIO,**

S. S Theologiæ DOCTORI celeberrimo, dioceseos
Aboënsis EPISCOPO eminentissimo, Regiæ ibidem
Academiæ PRO CANCELLARIO magnificentissimo,
Consistorii ecclesiastici PRÆSIDI gravissimo.

Nobilissimo ac generosissimo Domino,

**D^{N.} C A R O L O,
LILIENSTIerna,**

Per Careliam, Savolaxiam, & Neolandiam, JUDICI
PROVINCIALI æqvissimo.

& benignissimis.

*avi tenebris immersum lucem publicam adspicere desiderat. Utrum
lia gentis, ut ad splendida limina VESTRA astitum moliri que-
spenso diu tenuit verecundiam. Interim cum plagae sub arcto
circumfusa VESTRÆ lucis fulgore collustretis: VESTRI fide-
publico se committere, opera precium judicavit. nullatenus dubi-
râ, aliis neque ingrata penitus sit lectio earum rerum, quarum
possit. Vivite, MÆCENATES, in terris diu hospites: & demum
fiet ÆTERNITAS!*

NOMIN. Vestrr.

& cliens humillimus

Hallenius

Nobilissimo Viro,
Dn. ADAMO WILHELMO TANDEFELT,
Legionis pedestris *Capitaneo* celebratissimo, ut ante
per sexennium nutritio liberalissimo, ita jam *Pa-*
trono benignissimo, pio animi adfectu suspiciendo.

Plur. reverendo atq; praclarissimo Viro,
Dn. Mag. SAMUELI HORNÆO,
Scholæ trivialis, quæ *Uloæ* est, *RECTORI* meritissimo,
ut olim *Præceptor*i fidelissimo, ita jam *Promotor*i pio
zelo colendo.

Plurimum reverendo atq; doctissimo Viro,
Dn. ANDREÆ FORSELIO,
PASTORI in *Christina* *Sawolaxiæ* apprime merito, Fau-
tori multis nominibus suspiciendo.

Perquam reverendo atq; doctissimo Viro,
Dn. JACOBO LEISTENIO,
Sacellano in *Mietois* meritissimo, Fautori optimo,

Hinc qualemcunque ingenii mei factum, rudi licet calamo
longe plurima in me collocata, VOBIS, Patroni &

Nobiliss. admod. & plurimum

Cultor ob-

Greg. A.

Admodum reverendo atque praeclarissimo Viro,
Dn. Mag. LAURENTIO SACKLINIO,
Ecclesiarum in Wirma & Nietois PASTORI meritissimo,
& vicini districtus PRÆPOSITO vigilantissimo, ut
Patrono optimo, ita ætatem quoque de venerando.

Plurim. reverendo atque praeclarissimo Viro,
Dn. Mag. HENRICO ALANO,
PASTORI Ecclesiarum in Wehma & Localay dignissimo,
Ebergetæ jugi pietate colendo.

Plurimum reverendo atque doctissimo Viro,
Dn. NICOLAO HEDEEN,
Desultorii equitatus primarii Pastori laudatissimo, *Fau-*
tori certissimo, jugiter amando, colendo,

Perquam reverendo atque doctissimo Viro,
Dn. GUSTAVO PACCHALENIO,
Sacellano in Wirma laudatissimo, Fautori optimo,
conceptum, in grati animi & observantiæ pignus, ob beneficia
Fautores optimi, devote & sincere offerre volui atque debui

Rev. Nom: Vestrorum

servantissimus

Hallenius.

Erono Befalningsmannen öfwer
Wirmå Härad/
Ähreborne och wåhlbetrodde
Herr ANDREAS MONSEEN,

Erono Befalningsman öfwer
Maskå Härad/
Ähreborne och wåhlbetrodde
Herr HENRICH STAMM /

Häradsfrifware öfwer
Wirmå Härad /
Ähreborne och wåhlbetrodde
Herr GREGORIUS HAARTMAN,

Mina Högtårade

Här gamla = nya Wirmå nu
Ät hålla på en Pallas wån/
Hwad Wirmå är och wa=
Det kortligt hwar' kan finna
Dch som för mina GNM=
Så wil jag detta ringa
Dch be/ det tages gun=
Ehr städje lefwa uti frid

Mina Högtårade

Hdmincka och
Greg. A.

Erono Befalningsman öfwer
Hwittis Härad /
Ähreborne och wålbetrodde
Herr JOHAN FORS,

Erono Befalningsman öfwer
Pittis Härad /
Ähreborne och wålbetrodde
Herr JACOB HEDMAN,

Handelsmannen i Åbo Stad /
Ähreborne och Högwälachrad
Herr GUSTAV RUNGEEN,

och benägne Gynnare /

ur' mörckret träder fram
som hafwer lust at weta /
rit har ; samt hur' des Barn må beta /
'gen i detta pappers fram.

NÅR jag städse wördar Ehr /
wärc til wördnads prof frambara
stigt op ; Gud låte til sin ähra /
samt tälja ähren fler. !

Wålgyrnares

hörjamste tienare
Hallenius.

Carissime Frater,

Perlustras patriam, perstringis praepete penna,
Pauperie pressus, pristina praeconia.
Proptereaque precor PATRIOTAS pectore prono,
Pauperie presso praemia pulcra parent.

MATTHIAS HALLENIUS.

In Nomine Jesu.
CAPUT I.

§. I.

BOREALIS FENNINGIA, licet numero territoriorum atque parochiarum adeo non frequens sit, multitudine incolarum, annonæ copia, regionis oportunitate & amplitudine, præcipue vero operibus manu factis: utpote urbibus (a) arcibus (b) nec non monasteriis (c) inclitam esse: certe non alii alicui, per magnum ducatum huncce, ditioni cedere, quæ a nobis in posterum dicenda veniunt, ad liquidum perducent, Mihi autem rostra academica, fausto utinam pede, conscensuro, & tenuis ingenii specimen publicæ luci daturus, non potuit non sua se commendare nobilitate ac præstantia, particula hujus BOREAL. FENNIE, nim. Præfectu-

A

(a) Nim. Naumå, Neestaaro, Nådendal, & parte citeriore sua quoque ABOA.

(b) Aboensi: item Castelholmensi in Alandia; quæ posterior, pristino flore amissa, ruina magis magisque imminet.

(c) Videt. Kõfarensi, Nådendalensi, Naumåensi, & Gøtboisensi, ut quæ olim urbis hujus cetera fuerit, sicco pede præteream,

3
ra Birmaënsis, cujus, si non invita plane, rudi Miner-
va tamen confectam a me delineationem aquæ B. L. cen-
suræ nunc subjicio. Equidem, cum primum subeundi o-
neris hujus consilium caperem, persuadere animo meo
vix potui, propositum hoc tot tantisque obseptum fore
difficultatibus, quantas, manu rei atque operæ admota,
demum perspexi. Verum superavit cunctationem penitus
omnem innatus patriæ amor, quem non vernaculæ (a)
parœmiæ multæ modo, verum Romani Vatis decantatissi-
mum illud:

Esse memor Patriæ, quæ te genuitque tulitque.

Civi bono nunquam non voluere commendatis-
simum. Tuum igitur erit, Cand. Lector ista, quæ,
pro habitu ingenii & rerum mearum, cujus utrius-
que curtam suppellectilem agnosco, de natali solo
meo dicenda habuerim, æqui bonique consulere,
tuæque cumulo benignioris censuræ supplere, quic-
quid nitoris atque gratiæ levidensibus hisce meis de-
fuerit.

§. II.

AD morem in publicis speciminibus receptum, omni-
um primo voces, quibus insignitur frontispicium
dissertationis, veniunt exponendæ. Quod igitur at-
tinet ad vocabulum *Territorii*, dicitur illud vel a terra, vel
a terrore (e) quo utitur judex aut alius quicumq; regioni
præfectus in jure & justitia, præsertim *coñmutativa*, *pœnali*
illa inter cives sancienda; quomodo territorium quoque si-

gni

(a) Oma maa mansicainen, mu maa musticainen i. e. natale
solum cuiq; dulcissimum. Et Coto corembi caikia castemmita
campungeita. i. e. patria domus omnium urbium præstantissima est.

(e) conf. Lexica.

3
gnificat universitatem certam aliquam, agrorum proprietatibus & juribus a ceteris civibus distinctam. Svetice, imo anglice olim Hundari (f) hodie Hård h. e. feudum militare: (g) nobis vero Fennis Rihlacunda audit (h) Wirmånse autem vocatur a parœcia (i) Wirmå; quid

(f) quod centum denotat pagos: uti Fennis Sataacunda, vide etiam Laur: Sepelii dissert. de Roslagia §. 2. p. 3.

(g) Wexion. descript. Sweb. Neg, enim Gothorum modo sed & Romane genti, in armis natis educatiq, solenne fuit, post exatam in castris militiam, regiones & agros distribuere exercitui, ubi pacis tempore degerent & vita sustinenda necessaria repeterent.

(h) Hac vox a vocabulo Hebraeo חדרה cœtus, a radice חרר congregavit, facile derivari potest, addita particula postpositiva cunda, quæ idiotismo lingua, aliquid universaliter complecti indigitat (Sic a Seura, societas, Sucu, stirps, culma, angulus, sive tractus etc. Seuracunda, Cucucunda, Culmacunda, &c. audiunt) Nomen autem Rihla, nostra lingua arrham sponsalitiã, & verbum Rihlata, fidem dextramq, connubialem alicui dare, hodie significat. Rihlacunda igitur, vi vocis, cœtum quendam, quasi connubiali pacto ab aliis separatum, denotare videtur. Fieri enim potuit, ut nostri Fenni, legem a Deo Israelitis Num. 36: v. 6, 7, 8, 9. præscriptam (qua ut multa alia, etiam his borealibus gentibus, per varia variorum itinera & commercia innotescere posuit) observaturi, in conjungendis & pangendis fœderibus, intra suas stirpes se olim continuerint.

(i) Parochiam, quæ Fennice Pitåiå audit, græca lingua, commorationem sive sacram viciniam significare in confesso est. Fennorum autem Pitåiå est præsens participii a pitå, tenere. Quare Pitåiå, vi vocis, latine idem est ac tenens, vel qui tenet. Refert autem Olav Magnus Lib. 7. c. 3. de subita convosa

4
vero *Wirmā* significet, non adeo facile est dictu. Interim
tamen, si conjectare fas est, mihi à vocabulo fennico *wi-
riämaa*, quoq; deriyari posse videtur, ita ut frugi & la-
bore multo subactum solum audiat. Idque neque præter
rationem. Cum enim primi coloni huc pervenerint, vepre-
tis, paludibus, nec non densis atque horridis silvis pla-
gam hancce, aliorum more locorum, oblitam fuisse, ne-
mo dubitat. quibus excindendis adurendisque cum vaca-
rent strenue aborigines gentis nostræ, quid obstat, quo-
minus isthæc, ad instar Svedicæ plagæ nominisque, à
Swedica, h. e. *industria laborandi*, nomenclationem istam
jam olim acceperit. Ista si non omnibus arrideat etyn o-
logia nominis, iis præsertim, qui volunt coloniam quan-
dam esse gentem nostram de *Witromaa*, *Witriä* & *Wiro-
land*, quo nomine Esthonia partim, præsertim Revalien-
sis circulus Vexionio nuncupatur (k) libertati conjectan-
di sentiendique eorum nos neque invidemus. Alterum
nomen hujus parochiæ, ex quo totum territorium fenni-
ce

---

*sione ad arma veterum Scandianorum, quod qui sub imperio G ob-
sequio suo teneret provinciam, quoties hostes imminerent, per
baculum nunciatorium (Bodkaste) vicatim a cursoribus circumfer-
endum, sine mora, innumeram multitudinem congregare potue-
rit. Hinc suspicio mihi orta, præfectos parochiales, quos forte
Witriät Fennice salutarunt, etiam olim extitisse, qui quo-
ties opus esset, suam quisq; populi partem edicto suo convocave-
rint, eidemq; que civitatis bono præstanda essent, pariter injun-
xerint.*

(k) Vexionii nostratis descript. Svethia etc. Lib. VI. c. 76. item
Hermelini origin. Liv. p. 3. Videfis Schroeteri quoq; totius orbis
descriptionem pag. 975.

ce denominatur, est *Munnamäki*, quod ex duobus integris
nim. a muna ovo, & mäki colle (1) suam trahere deno-
minationem cernitur.

S. III.

Enodatis ad istum modum vocabulis, quibus nomen i-
plum regionis flaminiaque componitur, porro situm loci,
ejusdemque terminos describere nostrum erit. Est autem
territorium *Birmäense* sub latitudinis *LXI.* & longitudinis
XXXVIII. gradu, loco a natura amœnissimo, saluberrimo-
que, imo si viciniam omnem illius, nunaeraque naturæ
respexerimus, commodissimo quoque situm. Boream &
ortum versus, terra continenti cingitur undique: a plaga
meridionali vero, cæterisque cæli regionibus, baltici ma-
ris fluctibus, non exigua sui parte alluitur. Efficit situs
commoditas ista, ut non terrestri itinere modo, sed in
primis maritimo merces suas incolæ, impendio adeo non
multo, periculoque, ex uno loco in alium transvehere
possint; id quod ex iis, quæ paulo post dicenda veniunt,
clarius patescet. In continenti eodem sine, via patet non
lutulenta, neque confragosa aut senitæ instar angu-
sta, sed regia & militaris; eademque hospitalis. cer-
te insidiarum & noxarum, quæ alibi peregrinantes infesta-
te solent, immunis atque securæ. Maritimi introitus flu-
viorum, quemadmodum etiam ceterorum locorum, abs-
syr-

---

(1) A templo primario, ultra quartam miliaris partem, juxta pa-
gum *Varvila*, collis situs est, quem *munnamäki* appellant vicini ci-
ves. & ex illo parochiam alteram suam, eandemque, *Fennis* magis u-
sitatam denominationem accepisse, multi sunt, qui assertum velint.
Lapilli enim, quibus permixtis glarea & pulvere in altitudinem
sensim assurgit locus iste, in figuram ovi, tornati & levigati esse
videntur.

fyrtibus & brevibus cœnosis non intercluduntur, quo minus portus suos stationesque navigia subire commode possint. *Silvæ* vario, ad usum & delectationem prostantium, genere arborum frequentes sunt. *Mare* ipsum insulis & cautibus, non rigentibus & inhospitis, sed arboreis & excultis distinguitur; littora proceritate arborum, sub alia atque alia imagine in aquis ludentium, internitent. Offerunt sese passim & ubique luci, colles, arva coryletis ornata; pascuæ etiam prætæque venustate florum, baccarumque varietate multiplici exuberantia: *Agri* non spatio magis, quam fœnore late patentes, quantum virtute sua solum, & quantum industria valeat, imprimis illustant: & *Campi*, quorum flores colorum varietate coruscantes, oculos & animos hominum ad se alliciunt, non minimam venustatem huic situi addunt (m). Circumdatur territorii *Wehmânsi*, *Nedre Satacundensi*, *Mastânsi*, *Viksiensi*, *Halikânsi* & *Alandia*. Ecclesiarum, quæ communitatem nostram hancce contingunt, ad occidentem proxima est *Wehmâ*. Inde *Latala*, *Eura*, *Pöytis*, *Lundâ*, *Nândâmâll*, *Noufie*, *Mastâ*, *Nasâ*, *Nummis*, *Pargas*, *Kimitâ*, *Fogelôô*, *Sund*, *Kumbliಂಗâ* & *Töffsala* terram nostram præcingunt. Limites autem (n) qui territorium *Mirmâense* abs ceteris

Fin-

(m) *Aucupii*, præsertim vero piscatus quanta, præceteris regionibus sic nostræ hujus prærogativa & excellentia; quantum ex illo genere messis, obsoniorum in cellas suas promptuarias congerere soleant, qui isti vitæ generi adacti sunt, in progressu hujusce partis præsertim vero Sectione altera, volente Deo, cum de ceteris præfeturæ parochiis acturi sumus, pluribus dicemus.

(n) ex sententia judiciali supremi dicasterii *Aboensis* A:o 1629 die 28 Septembr. Latâ, hanc habeo notitiam.

Finlandiæ borealis nostræ circulis seu centumpagis discriminant, sunt Cærmeluoto, Birkeswaha, Riitiönriski, Pultilan cullas, Mustalan mäki, hallonummi, Hillistenoja, Warcanuusarico, Pitkänallionsambas, Vehdolinna vel Teowaha, Satulawaha, Cancanwaha, Pärnkando, Lauconcallio, Suomensaari, Pärkäärwenwuori. illi vero Behma & Nedre Satacunda territoria a Wirmäensi sejungunt. Quemadmodum Massäense inter & Wirmäense nostrum, sequentes, suis certis locis constituti, nominibusque discriminati sunt: Löytäne Cangar, Caian öffa, Petäyen Perco, Wastiiärwen waha, Euhan cuono (o) Lutterin cangas, Sarinwuori, Sandasilda, Saraisse luoto: Nohowuori, Cucarwaha, pratum Turkela, rivus Cuuwa & Hagaä usque ad Lemowiik. Deinde Latonpää, Särkärauma, Aivisto, Hirmissalo, a territorio Wiliensi, insula Satawaluoto; ab Halicæensi Gulderona fieri; atque ab Alandensi præfectura duplici maris sinu, qui ab aquis disternandis, Watustistet & delet (p) nuncupantur, discriminatur.

§. I V.

Ordine & serie, qua conveniens erit, ut prosequamur omnia, in natales & primordia Territorii hujus primum

---

(o) in cujus montis cacumine cuprum non exigua mole saxo infusum cernitur, ut patet ex litteris limitaneis (Määbref) anno 1606 datis & consignatis. In illo vero eris plano septem lineæ comparent incisa, exculptaq;, quæ in totidem cæli plagas se inde diffundunt. illæ, quæ septem parochiarum, Wirmä: Pöytis, zundä, Wärfeu, Näsä, Massä, & Nousis limites indicabunt. In ejusdem vero apice montis, ubi eris infusio facta visitur, seu centro, linearum radii & singula fila conveniunt.

(p) cfr. dissert. de Alandia cap. 3 p. 36.

78
num inquirere fert animus noster. Illud autem non ita multo ante (*) ex tribus aliis territoriis, nim. Massãensi, Wehmdãensi & Piffiensi ex parte mixtum conflatumque comperimus. Cum enim prefectis publicarum exactio-num, ob amplitudinem territoriorum & incolarum multitudinem, difficillimum esset onera & collationes uno eodemque tempore constituto, civibus longissime ab invicem distitis extorquere, ad expositionem svasionemque satrapæ tunc temporis Aboæ residentis, Baronis *Laurentii Creutzii* (cujus in magistratu gerendo gravitatem & dexteritatem agendi secula sera canent) indulgit gloriosissimæ memoriæ Rex *CAROLUS XI* (9) ut ex territorio Piffiensi ecclesia *Magu* in solidum, ex Wehmdãensi tractus *Çårstlay* & ex Massãensi, parochiæ *Wirmå, Lemå, Nimitå, Korvå,* atque tractus quidam parochiæ *Massãensis Merimaskå* nominatus, novum constituerent territorium. In quo hodie sunt 939 $\frac{1}{2}$ familiæ seu villæ, & 572 $\frac{1}{8}$ portiones viriles, quæ equitum sexaginta-septem virorum: nautarum octoginta duorum, & demum pedestrem centum & octodecim hominum militiam conficiunt. (r) Insigne militare

---

(9) Regis augustissimi placitum per literas Collegium Camera 1689. his exposuit verbis: det Hans Konglige Majitt för des tienstis desto bättre beståmian, samt råntornes så mycket tidigare infordrande, med hvad mera, som sougde åmbetet widdhænger, detta för det nyttigaste och gagneligaste håller wara, at talet af Sougderierne ökas, ån at flere upbördzstrifsware skulle bestås. &c.

(r) hunc numerum ex publicis reddituum tabulis excerptis ex-Actor noster civitatenfis (Stads Casser) *Dn. And. Franz* & mecum communicavit. (*) A:o nim. 1690.

re five ecclesiæ five territorii *ursus est tripudiante leone
cinctus gemino; eodemque enses atque corollam alternis
digitis pedum præferente* (1) Ejusmodi vero vexillo, ceu
ancillæ, tecti instructique *Wirmãenses*, una cum ceterarum
parochiarum colonis obviam ivere hosti anno hu-
jus seculi tertio decimo, cum sedibus nostris immine-
ret magis magisque, servitutemque quam jam ante pro-
vincialibus ad orientem ceteris, eandem nostris quoque
cervicibus impositurus appropinquaret. Ab illo vero tem-
pore, quo divisum cum ceteris in vicinia territoriorum
prætoribus, imperiũ habere cœpere *Wirmãenses*, muneri
isti cum honore & qua par est, laude sanctitateque præ-
fuere: primum *Ericus Sparman*, inde *Andreas Berg*, hinc
Gustavus Bidißlund, & denum anno 1709 *Andreas Monseen*,
quem vitæ diu superstitem cupiunt vota ipsa civium. A
rationibus conficiendis, prætori ad manus, publica aucto-
ritate constituti numerantur: *Andreas Berg*, *Ludovicus Ca-
loander*; *Gustavus Haartman*, hodie Gevaliæ Senator, &
Gregorius Haartman, cui cum innocentia & industria pu-
blica fama eximium inter ordinis sui viros locum tribuat,
ut & ille civium suorum commodo, diu in vivis perdu-
ret, animum voveo. Judicum, qui causis forensibus
civium meorum, incorrupta probitate & justitia diri-
mendis temporibus proximis hisce incubuerunt, clara
nomina pars altera, V. D. sibi vindicabit.

B

CAP.

---

(1) Hoc *Wirmãense palladium delubro affixum una cum tym-
pano gemino Capiteus quidam Russorum nomine Lasachaus diri-*

CAPUT II.

Parochia Wirma.

§. I.

Innuimus supra laudatissimæ Wirmaensis plagæ cultum ab antiquissimis temporibus repetendum esse, paganosque ante instituta Christiana sacra terram istam inhabitasse. Quo autem orbis conditi seculo inhabitatores primi heic confederint, cum sileant veterum Musæ, remotiores posteri nos super re obscura & tot seculis ignota nil dicendū habemus. Sufficiat dixisse originis ignorantia inter ultimæ antiquitatis argumenta valere debere. Paucis igitur parochiæ Wirmae munera, quæ hodie suppetunt, naturæ atque fortunæ indicabimus. Est enim celeberrima, multisque nominibus inclita Aboensis diæceleos non vulgaris pars, *tribus* ab urbe milliaribus boream versus, a Neostadio *quing.*, a Rauma vero *sex* lapidum, versus meridiem, distans interjectu. Horum in meditullio locorum, ceu umbelico quodam posita est, loco omni iucunditate ornatissimo atque saluberrimo, quemadmodum a nobis jam ante dici cceptum est. Collibus altioribus planities cingitur, maximaque parocciæ pars, in modum convallis, immersa montibus, ceu muro & aggere quodam perpetuo, & denique silvis alia atq; alia parte circumdata conspicitur.

§. II.

Duo flaminiam nostram amnes interluunt, iidemq; limpidissimi, qui iratis vorticibus modo, iterum leni fluxu

XU

---

quis anno 1714 & in horticum solum, una secum in reditu transferri curavit.

xu & quasi quodam murmure undarum, per quatuor milliarium spatium, ad mare balticum excurrunt. *Ulasjoki* (id enim nominis alter habet) prædium *Lechtis* undis suis prope lambit. Cis prædium *Saaris* autem, ad plagam australem, sub nemore *Sapasaari* idem definit & continenti ostio se in sinum maris baltici, qui *Saaren tahti* dicitur, effundit. *Ulasjoki* alter amnis, ab eodem prædio neque procul, socium rivalem assequitur. Certe, quam ex paludibus & nivibus & minoribus rivis lympham quaquaversum convasavit, intra eundem pelagi sinum ille quoque abdit atque abscondit. Hi fluvii, ut aulam regiam modo nominatam *Saaris*, ita quoque parochiam in universum omnem, nonnullis saltem pagis locisque exceptis, cinguli instar, circumdant. Trahit ortum suum amnis *Ulasjoki* a palude, seu lacu *Ulanjäärwi* vel *Josuo* aut si mavis, *Minajärwi* & *Rasio* dicto; in cujus cataractis pagi & villæ sequentes aquatiles suas singulæ molas habent, scil.

<i>Caleta</i>	1	<i>Haanpää</i>	2
<i>Buolois</i>	2	<i>Ullis</i>	2
<i>Zapanis</i>	2	<i>Säppälä</i>	2
<i>Zarvais</i>	2	<i>Majalais</i>	2
<i>Eucola</i>	1	<i>Raimela</i>	13
<i>Casula</i>	2	<i>Waldola</i>	1
<i>Nihdeis</i>	4	<i>Raukais olim</i>	2

Amnis alter, qui occidentem magis prospicit, profluit ex stagno, eodemque in parochia *Eura* sito, quod *Haindiärwi* nuncupant. In hujus cataractis sequentium pagorum molæ aquatiles exstructæ sunt, nimirum.

<i>Laioki</i>	2	<i>Cariakoski</i>	2
<i>Cutila</i>	2	<i>Halola [*] olim</i>	1

B 2

Carr

(*) Tectum palustre & illustre illud, quod recentem orbis in-

Cariala 4 Corvensu
 Galavais 4 Erhula
 Sallala 1 Mollhyla
 Gurva 4 Luiala

Ignobiliora molendina, quæ in rivis passim vi-
 sentur, sciens prætereo. Certe, quæ nobis saltem ob-
 servata sunt moletrina Wirmaenses, sexaginta duæ ad-
 modum sunt, præter complures pneumaticas machinas,
 quibus colles & alia superne eminentia loca passim su-
 perbiunt. Commolitur fruges, easdemque culmo & pa-
 leis intermixtas, (Stamp) sicubi carior annona fuerit,
 huc quoque commeari solent parochia circumjacentes,
 in quibus cataractæ deficiunt fluviorum. Non dum ex-
 olevere animis Wirmaensium afflictiones illæ, quas du-
 rante servitute Muschoviticâ, an vero Ægyptiaca, ma-
 jorum more, perpassi fuere. Quidquid frumenti desti-
 natum fuerat commeari, non illarum modo copiarum,
 quæ in planitie Wirmaensi considerent, sed & illi par-
 ti exercitus, quæ in campis Aboæ vicinis stativa habe-
 ret, ad molendina Wirmaensia ultro citroque vehe-
 bant parochiales. Die nocteque tempore autumnali,
 brumali, nonnunquam etiam æstivo hoc vecturae labo-
 re onerabantur; nulla ipsis relinqvebatur requies, adeo
 ut remotiorum intuitu ecclesiarum, servitutem hostium
 & graviolem & longiorem Wirmaenses meos exantla-
 visse, ingenuorum civium non facile quisquam negaverit.

S. III.

Verum ad flumina modo nominata, quasi e diverticu-
 lo redire juvat. Hi amnes simul cum stagnis atque
 lacu-

colam memet ambitu suo primum fovit & excepit.

ni videt amnes hanc, huiusmodi & quædam multa (*)

lacubus, quibus modo natales suos debent, modo inter currendum commiscuntur (Cassijärwi, Lepistönjärwi, Kintjärwi, Lahnalamm, Sulajärwi, Päräjärwi, Utulajärwi, Uulinjärwi, Cajawajärwi, Wasijärwi, Supajärwi &c.) delicatis abundant piscibus, luciis scilicet & percis majoribus, cyprinis latis seu prasmis, Bräven, rutilus, Mört, eperlanis minoribus, Nars, Luciopercis Gids, Leuciscis Lötta, & ceteris. Proinde incolæ quoque varia adhibere solent instrumenta ad decipiendum ludibundam maris sobolem istam. utpote verriculis atque retibus piscatoriis, tempore vernali, in ostiis amnium; interdumque sinu in ipso variis piscium generibus referatissimo, dispositis. Nam glacie in aquam resoluta, abundante aqua, pisces ad occurrentes sibi cataractas amnium usque penetrant, & cum inibi profeminando generi incumbunt, multo cum fœnore retia sua & cetera instrumenta explicant accolæ. Neque quantum satis sit piscium, etiam angvillas (*) suis usibus colligunt solum; verum aliis a mari remotioribus, residuum divendere solent. Æstate, nassis, prope littora in aquam merlis, sagenis & hamis subtili funiculo tetaceo, septem ulnas circiter longo, insertis, pisciculos fallere solent. Certe cyprini & perca, nonnunquam etiam lucii isto instrumento aquis dolose extrahuntur.

Tem-

(*) Ne, quod de A. Ruthio, exercitus Sæthici legionisque Finlandia sub præfecto, ejusque natura inbecillitate Ob. Borrichius Cimber refert, quod ad angvillæ affatæ ad spectum horrore & sudore maduerit, neque nisi Jovem frigidum e vestigio salutasset, lipothymiam evasisset, de ingenio Fennorum, promiscuè & in universum prædicari posse, quis sibi persuadeat.

Tempore verò autumnali, idque noctu, fuscinis e lincibus aut aliis minoribus navigiis, ignis fulgore admoto, pisces etiam majores intentos novo & insolito spectaculo, opprimere solent. Ne quid de lutris & ceteris minoribus amphibiiis loquar, quæ in annibus, hyeme vigente, per indaginem occupari passim jugularique solent.

S. IV.

IN sulcando maris fundo industriam non infeliciter collocare audivimus *Birmãenses* meos. Quam frugum fertiles sint agri eorum, porro dispiciendum. Acuit & extimulat cultores suos ad illud, quidquid fuerit, rustici operis strenue persequendum situs ipse loci, frugibus ferendis opportunus, glebæ in spatiosam planitiem diffusæ fœcunditas, & denique annonæ, quam pro usu domestico copiosioris, exportandæ & dividendæ commoditas: cujusce rei urbium & ceterorum locorum vccigalium, adeoque *Birmãæ* meæ rationaria testes sunt non vani neque fallaces. Et licet fateamur necesse sit, incolis, ut alibi, ita heic loci quoque, indolis atque bonitatis ejusdem, omnibus non esse terram; quidam enim habent agrum argilla plus satis mixtum, quidam sabulosam, quidam humum cibantem & fœcundam magis, quidam etiam fluxum & uliginosum solum. Id tamen experientia docet, quod, si cœli quædam accesserit serenitas, suumque non ipsa sibi genium fraudaverit ignavia, in necessariis certe nullius loci natura deficiat. Ut agros *Birmãenses* habent frugibus latos atque fœcundos, ita pratis neque destituuntur herbiferis: sunt autem illa non palustria, exceptis quæ in *lylvorum* desertis identidem proflare solent, sed campestria,

quæ

13
quæ sceni proventu uberrimo, juxta ripas fluviorum
semet exporrigunt.

§. V.

Cetera inter locorum arcæna campus ille numerandus,
qui maxime *Witajulafia* accolis nuncupatur, cujus
plus quam integrum milliare, ambitus comprehendit,
neque nisi in ipso mari terminatur. Quod colles illius
latioresque calles virgulta cingant, frutices & arbuſta
ornent, juniperi, erices, quercus, betulæ, salices, al-
ni, sorbi sylvestres, pseudoliguſtra & cetera diſtingvant,
adeo non facile negabit quisquam, ut ad amœnitatem
nec non fertilitatis varietatem alma rerum parens plu-
ra aut majora conferre vix potuerit. Et ne impervium
aratro aut culturæ impatiens solum putes, læta plani-
tiam internitent arva, prata & vireta, odorum venu-
ſtate multiplici luxuriantia, quæ læto ſpectaculo ſuo a-
nimos reficiunt adventantium, & nescio quibus non il-
lecebris oculos perfundunt. Vides campum hunc aulis
magnatum, prædiis nobilium, pagis & mapalibus fre-
quentiſſimum; uberrimos pecoribus paſtus præbere, e-
oſdemque, quod mireris, rapacium animalium contagio
prope liberos & ſecuros. Pabuli & cibi ſatietatem fau-
cium ardor, ex inſtituto naturæ, ſequi ſolet & urens vi-
ſcera ſitis. Eidem ſedandæ fontes gelidi & lucos per-
enni aqua rigantes rivuli inſerviunt; nec deſunt ſtagna
magna ſiccitatis, ſirio ardente, ſolatia. Neque peren-
nem illa ſolum, ſed & dulcem & proinde ſalubriorem
lympham præſtant. Cujusmodi indolis & bonitatis
cauſſa eſt, quod in illa receptacula non convehant un-
das ſuas fontes & rivuli, ut ibi ſubſiſtant & quaſi vora-
gine quadam abſorbeantur, ſed tranſire ſaltem natura

voluit, ne in alveum, densa magis mole, quam pro
necessario motu suo, convasata, putris situ atque foeti-
da evaderet aqua. Quid multis? verba Poëtae huc non
incommodè transferri possunt anonymi cujusdam:

Area formosis nitidissima floribus; atque

Humida de guttis lene sonantis aqua-

Cetera, quibus regionem hanc nostram bonis natura
instruxit, quævis libenter vellem, copiæ in angustum
redactæ meæ tamen pluribus persequi vetant. Colopho-
nem vero medicationi de re agraria Wirmaënsium me-
orum imponet Virgilius Poëta?

O fortunatos, inquires, nimiam, sua si bona norint,

Agricolas, quibus ipsa, procul discordibus armis,

Fundit humo facilem tellus justissima victum.

§. VI.

POSTulat jam ratio methodi, ut ad delineandas quatuor
ædes sacras pergam. In illis vero familiam ducit Ma-
ter ecclesia, h. e. parochiale templum primarium (*). Quod

(*) Est in aëna quadam peninsula, prope matrem hanc ec-
clesiam, ad plagam orientalem, velut campi elysii particula qua-
dam, curia sacerdotatis sita; abs fluente, cujus jam antea
mentionem sæpius fecimus, Ulasjöfi, solea ferrea in modum
incincta. Haibus complurimis partim vetustioribus, partim
etiam nostri ævi affabre exstructis pariter atque viridiario or-
natissima est. Fundatam eandem (ut ex illius ætate templi &
ecclesie vetustatem certo certius colligere queamus) ante annos prope
quingentos (1260.) fide veteris inventarii constat, quod sic so-
nat: Inventarium in parochia Wirmaë A:o salutis MCLX,
in plantationem præposituræ Remari Gislonis, Præpositus

quod sede perquam commoda in colle aprico, prope
 annem Masjoki situm est, cœmeterio undique capa-
 cissimo circumdatum, septoqve non aut alias, silv. stris
 materiæ, sed saxorum compage egregie vincto. Est il-
 lud religioni & memoriæ sancti LAURENTII martyris,
 Upsaliensis basilicæ in modum, consecratum a majori-
 bus, (a) quem, quod non alios thesauros, quam mi-
 seros & egenos, qui ecclesiæ sumtibus alerentur, DE-
 CIO imperatori in peculium redigendos asservandosque
 traderet, in craticulâ ferrea tostum excruciatum que pe-
 riisse histor. ecclesiast. scriptores consentiunt universi
 Quatvor in ipsam templi aream patent introitus. Quo-
 rum primus ad occidentem spectans, impensis genero-
 sissimi Generalis HENRICI FLEMMINGII A:o 1626. de no-
 vo surrexit: de pietate liberalitateque summi Viri istius
 testimonium perhibente saxo superne eminente. Alter
 vergit ad orientem. ceteri duo ad plagam australem at-
 que meridionalem; qui sua neque destituuntur formæ

C

gra-

---

*Abœnsis primus, cum Sigismundo Johannis, Canonico ibidem; &
 Remigius Gislonis, Canonicus Holmiensis, ac Magister Magnus
 Woldemari, canonicus Upsaliensis, ac Magister Nicolaus Carhu,
 præpositus ruralis in parochia Wirmâ, cum tutoribus eccle-
 sia, Olof Hanson Warda, Olof Elâmen Poica, & asses-
 sores similiter indixerunt, Simon Anderson Lemskallio, Hen-
 rich Jönson Wallais &c. &c. &c.*

(a) Notari meretur vanitas superiorum temporum, quod
 cum cultum sanctorum indebitum ejusque memoriam in nomi-
 nibus altarium, sacellorum, templorum passim & ubique existere
 voluerint, que veri Numinis debitum cultum suggerant, op-
 tido paucissima inveniuntur.

gratia, ob quam honorificè appellentur. Uti modo diximus, in ipso sepulcreti umbelico magnifica & vetustissima religionis ædes ipsa se in eximiam altitudinem (*) attollit, tanto ambitu quoq; amplitudineque, ut, excepta sola basilica Aboënsi, ceterorum per magnum ductum huncce templorum, præstantiæ genere isto nemini cedat. Artis structura illius est pulcherrima, architectumque arguit præstantissimum. Utrinque enim adventantium comitantiumq; oculis sese architecturæ ac speciei infert vetusta majestas; ita ut non unius mensis aut anni fuerit opus, cum primum fundaretur, sed plurium annorum spatium exegisse videatur, antequam ad fastigium suiq; complementum perducipotuerit. Cum murus templi in illam sublimitatem succrevisset, ut saxa in supremum apicem vectibus, & ceteris machinis vulgo notis, levare non amplius possent, duos, torqvendis in altum saxi, a septentrione & meridie, pontes a terra ad utramque muri summitatem sese porrigentes factos fuisse, relationes sporadicæ etiamnum superstites testantur.

§. VII.

NE vero externa tantum facie & structuræ artificio sacram hanc ædem æstimandam censeamus: neque materiam, ex qua jam olim conflata est, sicco pede præterire juvabit; Totam hanc fabricam saxi, non asperis & inæqualibus; sed selectis & planis constare ignotum in vicina nemini esse potest: tectumque scandulis, id est, laminis ligneis egregie obductum est. Quo anno & quo sedente episcopo, cujusque operâ templum ab initio fundatum

---

(*) Longitudo, cui altitudo, justa proportione egregiè servatâ, respondet extra muros est 89. ulnarum, connumerato campanili. Latitudo vero 35. cubitorum.

91
tum dedicatumque fuerit, primum non est ostende-
re. quippe nulla illius rei supersunt documenta,
nullæ reliquæ. Licet autem monumenta nulla perhibe-
ant, cum sacræ Fenningiæ operibus ceteris de antiquita-
tis gloria non infeliciter æmulari certissimum est. Non
multo post tempore, quam conversio solemnis Fenno-
rum per Henricum facta fuisset, missatico cultu sacerdotum
pontificiorum personuisse, inventarium, quod in tabulari-
o ecclesiæ etiamnum asservatur, cujusque paulo ante men-
tionem fecimus, nos non sinit dubitare Si BERONE W. Go-
rbo sedente episcopo, puta anno MCCLX præpositura
Birnöensis consecrata fuit, ecclesiam ipsam, non multo
post plantationem religionis hisce oris institutam, surre-
xisse indubitato colligitur. Quidquid sit, januas admodum
tres habet: duas versus meridiem, ad occidentem unam
eamque maximam, quæ cum a sacris cessatum fuerit, va-
lidis pessulis occluduntur singulæ. In ipsum templum cum
ingredimur superne prostant quindecim arcuati operis for-
nices, (c) iidemque lapidei, quos sustinent proceræ co-
lumnae

C 2

lumnae

(c) Abolitus, quibus testuao vriaem referta fuit eminentis prodi-
giis atque picturis, Flemmingio curante, tecto omni penitus ab-
sum colorem superinductum fuisse, præpositus ecclesia cum honore
mibi semper nominandus, me nuperrime monuit. Verum libera-
litate ista, utrum apud historiæ Patriæ & ejus antiquitatis: cu-
ratores eandem, quibus forte plebejorum animis, gratiam inve-
nerit, admodum incertus sum animi. Neque enim dubitandum,
occasione operis illius non pauca sublata fuisse atque deleta (ver-
ba sunt Schefferi in Upsalia) quibus servatis non exiguam re-
rum a superioribus gestarum quoque notitiam superstitem habere-
mus. Tössalensi flaminia alijsq; pluribus sacris adibus Fenningiæ

lumnae, pro numero Apostolorū, XII. admodū, ordine gemino structæ consolidatæq; Octodecim fenestrarū aperturæ sunt satis magnæ, quarum quinque partem ædis respiciunt orientalem, decem meridionalem plagam prospiciunt; tres autem borealem parietem, connumerato sacrario, distinguunt. Vitro fenestræ purissimo constant, partim rubente, maximam vero partem liquidum translucente.

§. VIII.

A Gremio templi in ipsum adytum seu sanctuarium deveniendum, gradibus suis atq; cancellis, veteri Christianorum usu, a parte mediana distinctum. Illius quanta, priscis temporibus, fuerint decora, certe non liquet. Id constat, quod anno D:ni 1625. novis ornamentis atque picturis decoratum fuerit. Testantur id ipsum verba clathrato chori sepimento adscripta, quorum hic tenor est: *Hunc chorum hi viri subscripti suis expensis depingi atq; exornari curarunt: Martinus Rungius, Henricus Hoffmannus, Henricus Gregorii, Carolus Hoffmannus, Thomas Erici, Bartollus Blasii, Sigfridus Laurentii.* Aditus Chori tres sunt. Intermedius autem maxime patens est. Supra se suspensum habet simulacrum

---

nostra illud laudi cedit, quod in vestudinibus & parietibus, veteris ævi memoriam multam recludant hospitibus, qui non ipsi hospites & sacrorum horum plane ignari fuerint. Opto vero Finlandiæ contingant vindices & architecti monumentorum suorum DELAGARDII & horum similes alii, non Sanctuli admirabiles illi, quos imminentes facilitari suorum principum atq; magnatum, in Suetbia paucos intra menses, septingentorum annorum pietatis opera antiqua delivisse refert Valtovius in dedicatione vitis aquiloniæ suæ. Quorum conferris meretur dissert. Aboæ nuper habita de causis deficientis histor. Sueti. pag. 44. 50. 60. &c.

lacrum ligneum *CHRISTI* crucifixi, humanæ magnitudinis modum excedens: auro superinducto, nec non egregiis sculpturis atque picturis affabre ornatum. Hiantia Salvatoris vulnera illud ob oculos ponit; in capite ejus corona spinea perquam viridis, sed sanguine stillans apparet, quæ qualis ἐν τῷ πῦρ αἰῶνι vere fidelibus & hospiti-
 bus Christianis speranda tors sit, non obscure significat. Operi non inepte addi possunt versiculi cujusdam poëtæ anonymi:

Effigiem Christi dum transis, semper honora;

Non tamen effigiem, sed quod designat, honora.

sculptile vero veteris artificii illud anno 1651 renouatum est. Sub ipsa cruce tabella eminet, quæ exhibet encomium jubilæum, idiomate teutonico a Silesiæ incolis, aut saltem nomine eorum compositum, intuitu libertatis Evangelicæ circa religionem, ecclesiæ eorum a rege gloriosissimo *CAROLO XII* procuratæ anno 1707. Ab illa votiva tabella, chartaceum non longe aliud remotum est monumentum, quod jubilæi evangelici primi & secundi sub rege augusto *CAROLO XI*: 1693. abs Svecis celebrati, solennitatem refricat. Cancelli, queis chorus cingitur, supra nominatorum virorum opera & diligentia extructi. Intra septa sua Episcopi cathedram habent, non vulgari opere cælatam. ne quid de ceteris presbyteriî exedris dicam, aliis atque aliis emblematum cælaturis artificiose, olim magis quam hodie condecoratis. Supra sedem episcopi, ad sinistram, è vicina columna, deaurata nitent nobilium virorum insignia, imprimis *JOHANNIS Joannis*, militiæ navalis præfecti, itemque *Gyllensfögt* prætorianæ militiæ subcenturionis, Dni. in *Hietamáki*, *Sunnila* & *Longholm*. Baptistarium, quod summa chori pars in
 sinu

finu gerit, opere egregio, ex lapide integrum est, cancellatum & juxta altare ad sinistram situm. Est in illo choro puta in eolumna, locus quidam ad modum januæ ex eifus, ubi ex capsula lignea simulachrum sculptile Sancti ejusdam veteris ecclesiæ cernitur. Superne vero in pariet, usque ab anno **MDCLVIII** affixam habet suprema hæc templi regio tabellam, quæ Christum a Johanne baptizandum representat. Cui respondet e regione opposita asia, Christum susipientem infantes (d) exhibens. Cetera, quæ funeribus proximorum regum eorumque rebus gestis consecrata sunt anathemata, sciens vidensque prætereo. Pluteus altaris ornamento religionique consecratus jam olim historiam nativitatæ dominicæ, opere ad effigiem rerum atque animalium exsculpto, representat. Intra eundem Chori ambitum crypta ad orientem sita est nobilium funerationi destinata, a qua abest neque longe pictura, resurrectionem a mortuis Salvatoris nostri exhibens. **Quinta** vero equestris prædii dominorum veterum, & quidem nuperrime nobiliss. viri **SIMONIS LILLEGRENII**, per Finlandiam borealem Legiferi cineres catomba illa tegit. (e) Subter pavementum choro substratum sepulcra minora alia, lateritii operis prostant, quorum in cippis suprastratis possessorum nomina sed ignobiliorum, passim leguntur.

S. IX.

AD dextram, loco abs summo altari non procul remoto, urbis Hierosolymorum ichnographia, una cum mediato-

(d) *Marc. 10: 13.*

(e) *ante annos circiter 80. structum fuisse illud sepulcrum, annus 1659 una cum literis (initialibus) C. C. E. F., qua ab introitu eminent, non obscure significant,*

diatoris nostri Sanctissimi crucifixione; pariterque sanctorum deaurata simulachra oculos peregre advenientium alliciunt. Ne quid de figuris dicam, sculpturis atque acutis emblematis, nec non literis aureis, quibus ora ipsa seu extremitas undequaque ornata est. Repræsentat illa loco præcipuo atque supremo *CHRISTUM* mundi Salvatorem angelis & sanctis Dei hominibus cinctum comitatumque, cum inscriptione: *A mortuis resurrectio ad iudicium*. Certe sacrorum sedi huic, per se solum illud antiquitatis & artis catagraphicæ specimen insigne, si cætera deessent, splendoris non parum affert. Est illud fulgens donum, in vicem tesserae hospitalis, a beatæ memor. generali *FLEMMINGIO* persolutum pro hospitio, aut si mavis requie, quam subter in vicinia ossibus illius sacra domus præstat. Scilicet conditorium ab isthac templi parte eminet *FLEMMINGIANUM*, magnificentum & ex marmore candidissimo, artificio, si quod aliud, cælatum maximo. Mole & amplitudine sua struem hanc aliorum locorum sepulchralem magnificentiam attingere, non ego neque alius facile dixerit. Inventionis gloriâ itemque materiæ splendore & concinnitate plurima, etiam sumtuosissime ornata vincere, certus sum. Quidquid enim artis atque studii conferri potest in structuras monumentorum, eorum quoddam specimen & exemplar heic intueri licet. Repræsentatur superne, quasi e triclinio, geminum simulachrum viventis vigentisque, aut si mavis dormientis, una cum conjugè, herois & generalis, de quo plura modo. Inferiori vero parte cenotaphii, ex sepulchrali capsula patente, non sine horrore prominent totidem cadavera utriusque sexus, juxta se posita, taboliquentia, corrodentium vermium ceterorumque animalulo-

culorum carnificinæ exposita. Certe actum vitæ humanæ utrumque, inque ignominiosissimam sortis florentissimæ metamorphosin, uno intuitu, magisque ingenioso opere, non aliud sculptile bustum suppeditabit. Qui hostili durante vi dominioq; magnis exercitibus præfuerunt duces Moschorum, ne quæ, blandiente fortunâ, eosdem incautos confunderet conficeretq; oblivio humanitatis, limina sacra hæc crebro salutarunt. Nobis non fugitivo oculo prospicientibus in eadem imagine, quæ futura sit conditio nostræ nitentis cutis atque saginæ, admodum neque placitura amplius laucitias & gaudia mundi hujus; tumida & inflata omnia prostratum iri, nullus dubito. Fateor descriptionem plenam non calamo solum, sed & æri incisam mereri eximium monumentum hocce; verum cum sit illud neque muneris neque paupertinæ conditionis meæ, fugientium antiquitatum pietatem suscipere vindicandam, sed eorum, qui accurandis patriæ memorabilibus publice præpositi sunt; quod mearum virgum fuerit & opere adeo non magno præstari potest, debitum patriæ meæ exsoluisse mihi satis erit. Ista vero facies erat sepulcri seu potius cenotaphii, primo statim intuitu in oculos incurrentis. In illam subterraneam concamerationem, aut si mavis, sedem ipsam silentium ubi descenderimus, loculi seu cinerū repositoria visuntur tria *FLEMMINGIANÆ* præcipiæ. Præ duobus illis quercinis, in quibus conjux herois nostri, nec non virgo filia in cineres redactæ sunt, tertium augustioris formæ est, illudque duplum interius nimirum ex quercu, externum vero non ex ære confectum modo, sed plurimis deauratis insignibus gentilitatis, ad latus utrumque condecoratum. Extremitatem geminam totidem tituli ornant. A capite: *HENRIC FLEMMING,*

MING, natus anno 1584 dñe 15 Augusti. Ab adversa parte vero, quam mortui hominis cranium distingvit, perinde leguntur: obiit anno 1630 die 7 Novembris. Vicinam in pariete regionem, mediam pariterque supremam enses & cassis & manicæ distingvunt, una cum thorace vexillisque cum funebribus tum quoque triumphalibus, quæ suis etiam singula sunt insignita titulis (a) & olim magis quam hodie in pompa funebri præferri dedicarique solebant. Ambitum sepulchri omnem crates & plutei dentati colorum varietate pulcherrimi, ne petulantia quorumcumque, opus sit expositum, cingunt undique. Quam vero magifico huic viro ejusve nepotibus cum ecclesiæ ministris pulcherrime convenerit, conditorium, quod pastoris & professoris *Iustandri* mortalitati dedicavit, & sibi suisque exuviis contiguum esse voluit, satis exprimit.

S. X.

AB illis *Diis manibus*, qui humani generis longissima regna tenent, ad superum & viventium habitacula, præcipue vero ædis nostræ religiosa cetera regrediendum. Antequam vero longius proVecti fuerimus, quæ, nescia lethi, famæ decora fuerint *viri immortalis FLEMMINGII*, quinam adhuc rerum gestarum tituli perennent, paucis advertere non pigebit. Quibus ipse majoribus profemi-

D

natus

(a) In illo granatiore vexillo etiamnum integro ejusmodi legitur summi viri elogium lingua vernacula concinnatum: Kongl. Matt: och Sveriges rikes högtbetrodde man, sordom Öfverste och Gouverneur öfver Narven och Ingermanland, nu vidt Kongl. Krigz råd i Stockholm, den adle och wälborne HENRIC FLEMMING till Lehtis, Eleby, Jagernäs, Jernhof, Zellista, Wademois och Laiz i Lissland.

natus fuerit, qualem gentis suæ posteritatisque spei, sobolem reliquerit, ex schemate genealogico, cum ad *Wirmæ illustris & erudite* descriptionem demum perventum fuerit, promptum & enodatum daturi erimus. Eodem vero, una cum exuviis, sepulchro deditam viri famam noluit non ipsum saxum loqvax solum, sed & *Sæthicorum* superioris seculi *tabula fastorum*: præsertim *BOECLERIANÆ*, quæ inter insigniora, regnante *CHRISTINA*, militiae Svecanæ nomina hujus nostri refert, & quod *Jemtia* inter Svedici imperii insignia locum hodie inveniat, hujus copiis instructis, illius aciei diligenter formatæ tribuit in solidum. *Clarissimus vir genere audit & militia verus; qui post finem istius belli (1644 gesti & sequenti mox anno ad Bromsebroam compositi) vitam non diu produxisset: sed qui filios reliquisset generosissima indolis, paternæque virtutis amulos, qui iidem munere mox functi fuissent amplissimis: quos inter ætate & dignitate præstaret ERICUS FLEMMINGIUS Senator regni & collegii metallici præses. hactenus Boeclerus.*

§. XI.

Cetera inter religioni ædisque ornamento hujus sacrata vota, *suggestum*, aut si cum veteribus Christianis loqui velimus, ambonem primum numeramus, forma & amplitudine satis celebrem. Est ille cælaturis aureis argenteisque undequaque nitens, in medio fere templi; ad seriem illam columnarum, cui sinistrorsum tecti arcuata moles, introeuntibus inniti videtur, positus. Anno 1695 mense Julio renovatus est, atque variis pigmentis iterum ornatus. Imagunculæ autem, suæ quæque cellulæ insertæ, collegium *Apostolorum*, quorum medio in ipso chorodidascalum agit *SALVATOR* noster, repræsentant, ad fidem & pi-

entis

etatis æmulationem, quam animis & auribus, voce sua sacerdos, eandem ceteris sensibus quoque parochialium excitandam. Huic suggestui supra in columine suffixum est *tabulatum Sphericum*, in figuram corollæ efformatum calatumque; cujus officium est concionatoris seriem & fluxum verborum coercere, ne sine frustrentur suo, inque sublimiorem ædis regionem inutili murmure deflectant. A pavimento, decenti intervallo, locus sacer iste elatus est, eo potissimum fine, ut auditorum mores & attentionem eo melius observare possint doctores, & illorum singuli concionatorem quoque adspicere, & e suggestu suo suggerentem, quid in eorum rem sit, auscultare. Quamobrem etiam licet sit columnarum uni prope inædificatus, non impedit illa tamen, quo minus in porticu, sive gremio, sive choro sedentes eodem intuitu concionatorem ipsi videre possint, & sacerdos adeo neque magna capitis circumactione, auditores suos & quoscunque intrantes cernere queat.

§. XII.

NE quæ ad festivitatem & cultum prostant ornamenta templi prætereamus, ejus etiam *sacra vasa* & utensilia enumeranda sunt. In illo ordine quatuor perpolitata atque egregia, sub fornicibus pendula *candelabra*, ex orichalco fusa familiam ducunt. Pendet eorum unum in chori meditullio. Imminet alterum ambulachro meridiem prospicienti. Geminum media templi regione sese demittit, & consularem viam mystico splendore suo collustrat. (b)

D 2

Fer-

(b) Ex istis, *tychnuchas octo brachiorum muneri auctus* & consecratus est a CLAUDIO FLEMMINGIO, HENRICI filio de rehtis hæreditario; qui minoris forma *candelabra quosque*, que mense

Ferreum quoddam, vetusti operis, candelarum gestamen ad posticam ædis partem, plagam puta borealem, tertiam sacrae hujus ædis semitam intrantibus, ad loca tabulis separata sua cuique viam monstrat. Singuli lychnuchi in plusculos ramos, aut si mavis, brachia, idque per gradus diffunduntur: eo ordine atque numero dispositi, ut connumeratis illis, qui suggestui, summo altari, columnis & presbyterorum sedilibus lucem affundunt, quinquaginta circiter candelæ sint, quæ ordinarie templi hujus machinam, uno eodemque tempore, luminosam reddant. Fuerunt hæc ignobilioris metalli *vasa* sacra. Quemadmodum usu, ita pretio quoque *argentea* se majori longe commendant. Inter illa vel præcipui sunt *calices* duo, totidemque patellæ. *Canthari* tot numero excipiunt, utut magnitudine & operis præstantia admodum dispares. Est enim alter auro ebryzo obductus, artificio scito atque venusto confectus, & talis denique, qui missatici vini, quantum satis fuerit, singulis vicibus comprehendere queat. Debentur ista vasa omnia pietati *Flemmingiana*, cujus, puta HENRICI, una cum insigni gentilitio, *nomen* donariorum cuilibet insculptum cernitur.

§. XIII.

Templi delineatione pro modulo ingenii facta, de SACRARIO vulgo sic dicto, potius *edicula saluatoria* seu *secretaria*, quæ choro pro more suo annexa est, dicendum verbo saltem, quod in illa condantur atque asserventur vasa & utensilia templi modo nominata: præterque illa codices sacri & ecclesiastici; pecuniæ, cum suis diptychis &

---

sacra supremo loco conspiciuntur; perinde sua memoria & sacris publicis Ecclesie dedicavit.

& rationum libris, cingula, sacculi tinnientes, stola, thuribula, & ceterarum rerum ad ornatum altaris atque sanctuarii devota suppellex. In sinu suo hæc domus habet insuper publicum & commune presbyterii ecclesiæ hujus sepulcrum, & demum hypogæum vino condendo atque conservando accommodatissimum. Sculptæ, ex quercu plerumque, imagines divorum divarumque, quæ in templo ipso partim, partim heic loci in memoriam antiquitatis servantur, *Druides & iconolatras* impie sedulos fuisse nostros quoque in papatu majores, testantur maxime. Fure penes nos reformationis seculo vergente, qui imagines & reliquias & omnem apparatus sacri pontificii igne atque aqua abolendum voluerunt. Quantum in Svethia profecerint *Zelota* illi, bello cum umbris & imaginibus gesto, ad delendum veterem memoriã gentis illius, *historia deficiens* ipsa testis est. Quod, salvis auspiciis Christianæ religionis, servari potuerint varii generis anathemata ista, nulli dubitamus. Certe felicitati, nostræ genti illud adscribimus merito, quod zeli iracundia ad nos non eadem pertigerit. Modo non nesciamus posteri bona nostra ipsi, & quæ, ceu spoliolum avi, direptionem hostilem evasere monumenta majorum, nostra desidia ærugini, pulveri atque squalori dehonestanda, & denique casuum fortuitis destruenda, iterato objiciamus (c)

§. XIV.

ANte nolarum usum, concrepitu pulsusque lignorum ad sacra convocatos fuisse veteres *Christianos* & hodie quoque *Græcos* in ecclesia pressa sua: imo in *Finlandia*, praxim eandem obtinuisse ab initio, constans fama est: experientia

---

(c) *addehis notam abesse septimæ*

tia quotidiana neque refragante, cum ad privatum usum proflare etiamnum tintinabula ejus generis, nemo non nostrum noverit. Sequioris Christiani ævi hominibus, quo tempore usus ne, an abusus campanarum penes nos primum invaluerit, meum non est definire. Id in præsentia observare nostrum est, quod præstantissimi æris atque ponderis triga campanarum in nostra ecclesia præsto sint, quæ remotioribus ab ecclesia parochianis quoque sonitu resonante suo tempora sacrorum stata distinguunt & ad publica vota adesse jubent. de quibus plura modo. Resident eadem domo, sacris ædibus contigua, sed distinctas neque excelsa illa solum, sed & fenestrarum, quod mireris, concinna serie distincta. *Virginis Vestalis Gratiavalensis*, ut publica fama fert, an vero civium rusticorum opus sit, explorati nil dicendum habeo. Quidquid sit, textura operis, non ad usum modo, sed & gratiam & delectationem, summa arte confecti, non ex vulgo hominum, neque plebeji ingenii *munerarium* fuisse, plus satis ostendit. Constat major campana octo navalibus & tredecim vulgaribus ponderibus, additis in vicem supplementi, novem libris. Ætatem illarum, si quis scire velit, de majore saltem constat, quod anno 1617 post fatalem sui destructionem, nova forma donata: rursusque cum anno 1650 denuo confracta & disrupta esset, anno 1664 liberalitatis specimine novo, renovata & in pristinum usum atque splendorem restaurata fuerit, sæpe nominati militiae tribuni & generalis *FLEMMINGII* de *Wethis*, aut saltem conjugis illius impensis. Quorum generosæ devotionis vestigia, uti & ornamento hujus ecclesiæ, nusquam non occurrunt legenda, conspicienda, atque celebranda. (d)

§. XV.

(d) præter scripturæ dictæ ad divini Numinis laudes accendæ

Sufficiant illa de templo primario (Moderkyrkia) in medium collata. De aſſuerſaria celebratione dedicationis templi hujus, videſis, quæ §. 24. infra dicenda veniunt & in notis ſubjicienda. Jam ad trina hujusce parochiæ quoque *Sacella* pedem promovemus, *Nietoſis* ſcilicet, *Hietamåſi* & *Carjala*. Preſtantiſſimum in illa triade locum jure ſuo ſibi vindicat *Nietoſis*, quod impenſis ſuis iterum *FLEM-MINGIUS* idem, opere largo & ſuntuoſo ſuo, non procul ab anne *Olafioſi* extrui curavit. Anno repararæ ſalutis 1641 ædis ſacræ hujus poni primum cœpta fuere fundamenta, totumque opus tribus poſt annis, ſupremam manum vidiffe, multi ſunt, qui, parætum fido relatu ſuorum, pro indubitato habent. Quantum vero munificentiæ, non parochialibus ædibus noſtris ſolum & templis procul diſſitis tribuerit, quantos ſumptus in iisdem condendis, reſtaurandis & ornamentorum genere quocunqve inſignien-dis, erogaverit magnificus civis *Fenningie* idem, teſtes in omne ævum duraturi ſunt *Cathedralis* hæc *ABOENſIS* *baſilica*, *VIBURGENſE* templum; *HOLMIÆ* magnificum *Jacobi* fa-num

---

ria, S. *Laurentius*, quem genium ſibi, ſuiſque rebus patronum præpoſuere, paganici evi more, parochiales primorum temporum, cum craticula in effigie expreſſus cernitur in hac majore campana, cum inſcriptione: *HENRICH FLEMMING. FRU EBBA ERLANDS DOTTEN BÅN*. *Holmiæ* me fundebat *Johannes Meijer* anno 1664. *Intermedia* campana eſt pondo *navalis* unius & quinque ponderum *vulgarium* circiter; quam hoc præſente anno *fudit* *Ericus Næſman*. *Præpoſiti* moderni *Mag. Laur: Sacklinii*; *diaconi* *Dn. Guſt. Pacchalenii* & *ſubdiaconi* *Dn. Simo Forſelii* nomina ſola præſers.

num, Eöfſaliense Fennicum, & denique ara Navarra
 (Narva sine dubio) ceteraque; quorum omnium,
 ne letheum amnem brevi transiret memoria, carmine
 non ineleganti eodemque supremo ædis loco præfixo, in-
 tercedere voluit JOHANNES ULVICHUS, per Ingermanniam
 præpositus quondam laudatissimus. Illam tabulam, quam
 ad nos incolumem transmisit superior ætas, ne quæ in po-
 sterum vis effera fati perimat, quæ nostræ opellæ infera-
 tur integra, dignam censuimus quam maxime:

Templum Ephesti numeratum inter miracula mundi

Septem, Dianæ structum erat are gravi;

Quod demum exussit funesto Herostratus igne,

Posset ut hinc famam perpetuare suam.

Egregii facti memorabile Centurionis (d)

In sacris nomen commemoratur, honos.

Quod templum Domini edificaverat Israëlitis,

Primores Christo, prout retulere, Deo.

O laudabilius quanto pietatis honore,

Edificat Salomon Rex penetrare Deo; (e)

O laudabilius tanto pietatis amore,

Flemmingi, adificas sacra sacella DEO (f)

In Birma templum tibi non satis esse videtur,

Quo vel momento Te tua rheda vehit.

Non Aboënsis satis, neque sufficit ara Navarra,

Viburgense tibi, Eöfſaliente neque,

Quæ Tu, Flemmingi, magno pietatis amore,

Multis cepisti condecorare modis.

Holmia fit testis, Jacobo sanamque dicatum (g)

Quod

(d) Luc. 7 1. 2. (e) 1. Reg. 6: 5. (f) 2. paratip. 3: 4.

(g) Quæ meridiam prospicit, templi Holmens. illius janua hanc

Quod tu exornasti munere multijugo,
 Ingens in Birma, Generose patrone, sacellum
 Cui dixi, edificas sumtibus haud levibus.
 Religionis opus si hoc non est, nescio quid sit
 Religionis opus, quod pietatis opus?
 Hinc, quas nulla tibi poterit delere vetustas,
 Laudes semper erunt, gloria semper erit.
 Sape cav. Ustur nostrates turba papalis,
 Quod male frigescent in pietate sua.
 Cum contra variis ipsi sacraria, sanctis
 Extracta, ardenti cum pietate volant.
 Tu re mendacem turbam nunc haece resutas,
 Dum pergis Christo reddere templa tuo.
 Quod pietatis opus compensans Christus abunde,
 Nescereos annos vivere Te faciat!
 Flemmingi, credas mihi, quando Tua ossa redacta
 In cineres fuerint (ni prius astra petant)
 Hoc penetrare Tua de religione loquetur:
 Hoc pietatis opus ac pietate Tua.
 Jam vero vigeant, aquila ut renovata juvenus,
 Ossa tua, ut templum hoc creber adire queas,
 Et magis atque magis pietatem extendere, donec
 Memem, seu famam vexit in astra, vebat.
 Christus Te. ducat ac templo ad caelica tempe
 Dicens: hac capias pro pietate TUA: (b)

E

Sunt

Ju.erne titulum praefert HERR HENR. FLEMMING til Vchtis, Jo
 lambes, Zelliska och Lois, med des löhn, Öfverste och Krieg
 rad: Fru SIGRI KURSEL, Fru till Meim, Händ, Hällonäs
 och Sageräs.

(b) Rubrum ara virtutis ista sequens praefert: Carmen pa-

Sunt istæ hominum, fato multo ante suo defunctorum voces & trabalibus clavibus impacta marmoris præconia. Verum ut ad propositum veniam. Sacellum hoc non ab *S. HENRICO* cognominavit, ne pietatis solertia ista, seculis melioribus neque invisita penitus, suæ inter homines nominis gloriæ (i) suæ inter divos receptioni præludere velle videretur; sed a pago *Mietois* sibi proxime adjacenti, ut celebri factis suo, ignobili loco nobilitatè adjiceret. Nostrum erit illud secundum utramque formam examinare. Quod externam attinet: *collis*, ubi moles egregio artificio excitata est, juxta amnem, ut dixi, *Alastoffi*, circiter spatioso sesquimilliaris a templo primario, distans est. Est locus ille evidens, sua gaudens amœnitate neque vulgari. Campanisterium extra cœmeterium, aquilonem versus, trabibus & tabulatis, in formam turris surgentibus ornatum est. Inibi campani æris duo paria admodum visuntur, molis atque formæ mediocris, sed clangoris, cum pulsata fuerint, in longum resonantis, nisi tremens ventorum sævitia aut fœdata imbribus cœli temperies interceptat. Earundem, quæ grandior est nola, munificentia viri fe-

---

negyricum in Sacellum *Wirmãente* magnifico, nobilissimo & maxime strenuo *Dn. HENRICO FLEMMINGIO* Domino in *Lehtis, Eleby & Isenhof etc.* quondam Gubernatori *Narviæ & Ingermanniæ* gravissimo, jam vero *S:æ Regiæ Majestatis & consiliis* militaribus senatori prudentissimo ac militia *Commissario in Finlandia*, domino suo gratiosissimo anno *Christogonias 1643* ædificatum, *JOH. ULVICHIO* quondam præposito *Ingermanniæ*.

(i) *S. Carl. S. Elisabeth* hodierno *Romæ* *AUGUSTO AUGUSTÆ* que potius, quam divi remotioris avi nominibus in-

si felicitis memoriae, ejusdemque castellani Aboensis arcis & praefecturae, *LAVRENTII CREITZI* liberi Baronis in *Casariis* etc. & Dominae *EBBAE MARIE FLEMMINGIAE* in *Lehtis* haereditariae (k) nec non libera Baronis in *Casariis* etc. ante annos sexaginta prope, usui isti consecrata fuit; anno videlicet octogesimo primo, superioris seculi. Minor vero liberalitate & cura ejusdem Dominae in *Lehtis, Dlene, Sarmelax, Abborfors & Saris*, anno orbis redeanti 1674 fusa atque dono data (l) Habet hocce sacellum coemiterium satis amplum, lignea mole, aggeris in modum circumdatum. Aditus in illa *LIBITINAE* supremi penetralia regni undique non obscure patent, ne eorum quis se exclusum communiione iuste queri possit. Occidentem unus respicit, & ceteri duo ab austro & aqvilone adventantibus transitum aperiunt.

§ XVI.

Haec facies loci externa est. ad delineandam internam pergimus. Chorus, qui veteribus quoque presbyterium dicebatur, egregie coloribus picto sepimento, eoque minime humili, abs laicorum sedilibus distinguitur. Ab introitu

E 2

vero

isdem paulo ante consecratas naves bellicas, TURCIS in Hungaria victoribus praeda cessisse, novella publica nos paulo ante docuerunt. adae dissertationem de Sancto OLAO nuperissimam pag. 24. nos.

(k) *Generalis H: Flemmingii sive filia sive neptis illa erat. Temporis habitâ ratione, posterior conjectura ad verisimilitudinem propius accedit.*

(l) *Rupta hac campana, nescio quo fato paucos ante annos, postis illis prioribus exuviis, pristina orna iterum restituta Holmia 1734.*

verò crucifixi Salvatoris affabre exsculpta imago eminent. Tabulatum, altaris ornatui consecratum suis neque, quibus commendari meretur, vetustatis suffragiis destituitur. Pulchre enim ibi imagines sanctorum alia atque alia, quorum concilio, loco intermedio Salvator ipse, sed crucifixus adest, expressæ inveniuntur, Ne verò devotionis expers eruditus hospes ad penetralia sacra hæc gradum accelerare præsumat, disticho gemino *ULVICHUS* loci sanctitatis & reverentiæ eundem præmonitum voluit, in hunc modum:

Impii HARAS (luxus) Epicuri de grege porci

Sectentur, Domini plus juvat ARA pios.

Illi porci, orci, caula et cadentur in una.

Post vitam splendens bos manet aura poli

Ingens in medio chori propendet vexillum deauratum Flemmingiorum nomini atque memoriæ consecratum; cui, pariter cum *insigni* phrygii operis, literæ initiales H: F: tit *Estis* &c. C. H. S. I. H. una cum anno 1643. cernuntur adscriptæ, ne quid de tabellis & ceteris anathematis dicam a parietibus undequaque suspensis. Eleganti insuper adyto seu sacrario, eodemque ex saxis composito instructa est sacra ædes hæc. Emulari voluit recentis operis hujus autor Mag. *LAURENTIUS SACKLINUS* pastor & præpositus provincialis hodie meritissimus, formam & descriptionem sacrarii ecclesiæ primaria: factumque ut parte subterranea conditorium acedinis & rigentis frigoris expers inveniatur vinum eucharisticum: inveniatur in contiguo cryptam & loculamenta parata exuviis suis ministri fideles etiam, qui doctrina verbi pariterque exemplo gregi suo ad salutem viam monstraverint. De suggestu coloribus atque picturis variis

riis obducto, nihil est quod adjiciam. Fori, nostratibus *Rechtare*, recipiendo juvenum globo deputati, introitui ad occidentem, Sacelli hujus iminent. Imaginibus ex sacra historia, pietati & devotioni velificantibus pulchre ac egregie condecorati visuntur. Vides ibi *paradisum* sive hortum *Eden*. vides arbores variorum generum; vides *Adamum* & *Evam*, eorumque statum ante & post lapsum; vides eandem marito fructum, pariterque generis humani noxam porrigentem; vides *angelum* ceu custodem horti, ensen vagina nudatum in manu tenentem suam. Emblemata cetera, numero non pauciora, nunc non attingo. Occurrit tectum coloribus introrsum per omnia obductum. Prostant candelabra multiplici brachiorum contextu ab ipso tecto semet demittentia. Ne quid de fenestrarum distinctis ordinibus loquar, quibus a tenebris & templis pontificiorum lux sacra Evangelii nostri temporis, non male discriminatur.

§. XVII.

DE Sacello *Hietamäki* nobis dicendum non multum reliqui fecit vetustas, quæ cetera omnia, se quam, consumit. cuique, ne quæ supersunt nostri ævi locique omnia perimat, præsentem in os offam seu opellam objicere volui. Nomen sacelli a duabus vocibus, *Hietä* puta & *mäki*, compositum est, non procul a littore amnis *ylösjoki* situm; unde quoque pagus *Hietamäki* suam trahit denominationem. Quo anno primordia sua accepit, & quinam sint fundatores ejusdem primi, omnes latet, quoscunque consului. Hoc saltem constat, quod ex tignis & trabibus ædificatum sit. Et quia ignoratur ejus origo, inter antiquiora fana oræ hujus non immerito multi sunt, qui numerare velint. Ante fundatio-

nem sacelli *Mietois*, omnibus diebus festis sacra religiose inibi administrata fuere. Post exstructum sacellum in *mietois* modo nominatum, ne laboribus ecclesie ministrorum plus justo accedere videretur, pastor & praepositus loci intercessit, quo minus solito more sacellum vetus frequentarent. Infantes inibi baptizari, sepulcris inferri vetuit. Ultimus, qui invito praeposito, conditorium in isto sacello invenit, agricola nomine *Johannes Antila* de pago *Hietâmâti* erat, qui idem sacelli pridem *aeonomus fuerat*. Ille cum edicto in vivis cedere detrectaret, neque post mortem mutare sententiam vellent propinqui, factum ut ecclesiasticae incinerationis sacro, integro caruerit triennio. Illam funeris ignominiam, aut si dicere mavis excommunicationem (*Todten bann*) cum immeritam censerent liberi & qui ceteri mortuum proxime attingerent, dirimendae controversiae illius ecclesiasticae judicem primo *episcopum* mox *PRINCIPEM civilem* implorarunt. Sed ancipiti eventu, seu spe frustrata verius. Certe catastrophem non voto plebejorum respondisse, quae hodie est, funesta & flebilis conditio loci loquatur: loquuntur fastigia tecti imbribus undique pervia; parietum à culmine ad pavementum usque ruinosa putrilago, & quae majores, supremo manium jure, clausa voluere *respondera* suorum, disjecto nunc aggere, pro cubili, immundis animantibus quoque interservientia. Campanae admodum duae super tectum ecclesiae elevatae supersunt etiamnum, quae quia communionem juris *humani* se semel exemerunt, neque *pium* usum amplius praestant aliquem, *res nullius* propriae & ad veritatem appositè dici posse videntur. nisi dicere malit aliquis, post proscriptionem *ædis*, superesse nolas istas ad significandum, *pristi-*

pristino sacrorum sine rituque, sine piaculo neminem amplius locum istum contingere posse. (*) Verbi divini vero præconum ultimus in hoc sacello peroravit sacellanus hodiernus Wirmãensis Dn. *Gustavus Pacchalenius*, die Apostol. Simonis & Judæ, anno 1731. Forum nundinarium juxta sacellum pridem, nunc vero in ipsa pagi area, frequentatur die Jacobi, quo die *entania* an vero *funeralia* ædis sacrae suæ incolæ adhuc, plebejo ritu, celebrant.

§. XVIII.

Sacellum *Carjala* a pago adjacente *Carjala* nominatur. Ipse autem pagus nominis sui originem a *Carja*, pecus, trahere videtur; seu potius a *FORNIOTERI* tertio filio *KARI*, qui *Fenningiæ* aboriginum, eorundemque pastorum, alterius instar *Romuli*, rex erat (m). Neque enim improbable videtur, coloniam aliquam de regione *Carjala* (n) huc accessisse, atque ibidem sedem suam elegisse. Sacellum hoc illi, quorum intererat, primum ædificare constituerant in colle ad finem pontis pagi *Cuojosi*. quare collis idem ab illis *Fennice* etiamnum ho-

---

(*) De illo usu noiarum conferri potest *Zonaras Annal. Libr. II. & ex eodem Rupert. observ. in Florum pag. 92.*

(m) *Vid. Peringskiöldii Geneal. bibl. cit. in dissert. de Borea Fennia pag. 24.*

(n) *Carelia Fennis Carjala audit. Regio quadam vasta quoque nomine Carja in desertis Russia esse dicitur à Rudbeck. Atl. Tom. I. pag. 363. CARII JOVIS templo, a Troja aiffito non procul, utrum in transitu Othinus simile aliquod heic loci extruxerit, in memoriam migrationis suæ, meum non est decernere.*

49
die *Rirconnumi* appellatur. Sed paganos *Corjalensis*
avi illius, tigna, quæ heic loci collecta fuissent, clam
abstulisse atque in suum agrum, suo usui sacrorum, con-
vertisse, invida fama refert. Foundationis tempus nobis
non patet. Supra laudatus praepositus, Mag *LAUR. SARK-
LINUS* in hujus sacelli usum & ornamentum, de novo hic
quoque annecti curavit exadificarique ex ligno sacrarium
anno currentis seculi primo super triginta: campam,
quæ plebem convocaret, sabbatha nunciaret & funera
plangeret, adjectâ, eademque centum & septem thalero-
rum argenteorum summam pretio suo æquante. Vasa &
quæ cetera fuerint ornamenta sacelli hujus attingere ve-
rant angustia mea. Id. adjiciendum saltem, quod uno
cum dimidio milliari à templo parochiali primario, a-
quilonem versus, discretum sit. Quare singulis neque fe-
stis annuis, sed nonnullis saltem, quando sacerdotibus
commodum fuerit & necessitas ita jussit, sacra ibi so-
lennia peraguntur.

§ XIX.

IN historia *status ecclesiastici* *Wirmâe* contentonanda
diu satis occupati fuimus. In ceteris, quod spero,
brevioribus esse licebit. Inter nobilium prædia, quæ si-
nu suo compenditur parochia *Wirmi*, *Caaris* atque *Ush-*
tis eminent, dignitatisque non parum regioni huic
ecclesiæque conciliant. Quod alterum attinet, *Caaris*
puta, illud jucunditate & opportunitate situs, *elysio* æ-
mulari campos, regibusque *Fenningiæ* vetustis pro aulâ
& palatio inservisse, una cum nomine ipso (p) itemque
famâ

(p.) Ut quid sibi velit *S. ybicum* *Caar* magis, quidam enu-
ciat, ex prælectionibus *PRÆSIDIS* ad novellas hebdomada-

fama & traditione longa vulgi, non pauciores numero testes alii quoque consentiunt. Consentit, saltem pro non improbabili habet frater meus dilectissimus *Matth. Hallenius*, cui ex nominibus, quæ circumjecti pagi & agri

F

& alia

Fias, quæ ad titulum Saaræ Lovis annotata inveni, adnectere non displicebit. Att Fästningen har endehls sitt namn af Saar eller Saaraströmen är oemotsetteligit. Men hvaradan strömen bår thet namnet, förtienar noga upmärksamhet, helst utaf oss, som med stidhl tiltro oss utur vårt gamla språk kunna ledas stammen eller *origin* till samma ord: till bewis at *Scythiska* eller *Göthiska* språket om sig och sin härkomst, äfwen som *Gothi* sielfwa om sine härfärder, uti *occidenten* lernat hvariehanda minnesmärcken efter sig, them afwunne i med sitt sinne intet är *capabel* mehra förwända eller mistycka; ehuru mycket *Claverius*, *Prætorius*, *Hartknock* och andre giordt sig angelägit med hvariehanda stumpoge och slöge wapn *vindicera contrarium*. Uti *latinska* språket, hwilket med rätta räknas till de tungomåhlen, som äro en gren af *Scythiska* stammen, finnas än i dag många gamle namn *mere Gothica* (*LUNDII Zamolxis p. 30:*) iämwal och länder och *nationer*, som antingen begynna eller ända sina namn på Saar, Seer eller Sir. Och finner man at thetta ordet i första tiderna, i de fleste tungomåhl betidat en *MICHES* och *SEOR*, som giordt sig hos sine underhafswande till lydne och ömhet berådtigad [a] således stämmandes öfwerens med thet *latinska* ordet *Cæsar* eller *Aesar*, hwarmed de gamle *Heruler* all tings Herre och Skapare hafwa welat beteckna Således är *Cæsar Augusta Arragonie*, då Göherne blefwo råddande thet i landet, worden nämder *Saragossa*. Orden *Saracen*, och *Saarmat* willia heller intet hafwa sagt annat, än

(a) *Lexicon Verelii conferfis.*

Et alia loca etiamnum hodie insigniuntur, de ducali sede ibi constituta olim, non male conjectari posse videtur. Facit in dissertatione de boreali FENNINGIA sua recensum ejusmodi vocum plurium, easque vix temere & omni absque

que

Sarmader en stor och myndig man. Hos oss hette i fordom tidsma en LUNDWANNAN eller som then i dag nämnes, LUND och FÄLHERNE (vid. notam i. p. 4. *hujus differt:*) Hår Saar, Hårseer och Hår Sir (confer. Loecen. antiquit. p. 62. & Vildes histor. pragmat. Sveth. III. 1. 6. 5. etc.) Nykarna kalla än i dag sin Storförste Saar. Och hvem kan vara obekant at uti England och Grandrike Konungarna nämnas af undersåtarna med intet annat namn, än allena Sir, som har med Saar enahanda bemärkelse. Alwen så wid Zurskiska hofwet heter ju förnämsta ministren, som i frid och dröglig har in till stor Sultans måst at setta, Visir: aldeles som våre gamle Gøther i sine forne sagor och stenkronikor kallat them, som i hårfärder eller eliest varit thesas anförare, Visir. Och är samma ord än i dag hos oss behållet, när wij bland flere antingen wilia nogon beröma, eller exprimera rempublicam apum och thesas Konung, den wij likaledes kalla Wise eller visir, det som icke kan vara nogon af oss obekant. Här i Finland är ordet Saar, medelst det nära sammanboende och gemenskap, som Finnar och Swenske i älsta tiderne plägat med hwar andre, liksom många andre Swenske ord blifwit så gängse, at icke allenast många wälbelagne hemwister, såsom Saar, Caris, Dinsari, Hermansari Saramaki &c. bära i sine namn minnesmercken af det som således sagt är; utan heter och Fenningia hac nostra proprie sic dicta (i stället för de andra till Storfurstendömet hörande länder nämras på Finsta: Sawolacti, Ussimaa, Cariala, Hämenmaa, Pohjano

que fundamento in re suis locis adhæsisse, sed aliorū more, significativa & eventibus aliis atq; aliis suam originem debere, omnino instat. Quibus non sordet rerum olim hac regione gestarum indagatio, poterit conferre, quæ inibi in rem præsentem adducta inveniuntur. Catalogo nominum & vocabulorum isti, quæ aulae regiae in Saaris jam olim collocatae memoriam refricant, symbolam ex meo quantulamcunqve adnectere non pigebit. Cuningas rex: Ustjala vasarium, svehice Gatebur: Cucola gallinarium: Nulli bos; utrum non structum ibi constitutumqve bovium stabulum, ceteraqve ad sustentationem aulae necessaria exprimunt? Si pro non significativis habenda sint vocabula significativa omnia ista; si casui in acceptis referendus concursus tot terminorum in unum conspirantium, eandem sine ordine & ratione imponendorum nominum rationem alibi obtinuisse nullus dubito. Id quod tamen exemplis non magis expediri posse puto, quam fortuito atomorum concursu mundum coaluisse *Epicuri* de

F 2

grege

maa, Savolaxia, Nylandia, Carelia, Tavastia, Ostrobotnia)
SUMMENSAARZ, Finska Herradömet. Det som war mening, at i hedniske tiderne här omkring Åbo varit *sedes imperii Fennici*, nogorlunda bestyrcker. der om man sig nylliggen omständeligare utlåtet uti *dissert. de S. Henrico* p. 53. warandes heller intet til twiflandes, med mindre den Tartariske nationen, som nämna sig Zeremisser af Finska orden: Saar och mies [här: man] fordom fått sitt namn: så mycket likare, som efter *lablia bibliothecariens* och *assessoren Brenners* utsaago i thes bref till Biskopen *D. E. Benzelius* p. 107. dese hafwa hos sig många ordsätt, theslikest och sielswa orden *Jumala* ur Finskan behållit.

grege quisquam probare poterit. Quin si vel cetera omnia deficerent antiqva & regalis aulae argumenta, ingenium & amœnitas ipsa plagæ hujus, quæ fœcunditate & voluptate prope omnem Fenningiæ regionem vincit: nemora, prata fontes, plantariaque manu facta, quæ faciem nitidissimam longe lateq; contexunt, regalis sedis honore non indignum locum, sed a natura prope destinatum muneri isti, omnia evinsunt. Anno 1646 die 20 aug. hæc aula una cum Helgø ladugård in Sierno, colonisque utriusque ditioni obnoxiiis, qui censum circiter 2491 thalerorum iunctim conficiebant, *Comiti & Episcopo GUSTAVO GUSTAFSONIO*, ejusque, si quæ futura esset, posteritati, sub titulo *comitatus Wasaburgensis*, in feudi supplementum cessit (p) Anno vero 1681, die 12 Januarii, decreto comitiorum novo, per publicum retractum patrimoniorum regni, præfectura latissime patens hæc coronæ iterum facta fuit vectigalis. (q) Quæ olim pulchritudo ædificiorum, quæ facies & cultus rerum omnium eodem pertinentium fuerit, ceu rem supra memoriam nostri avi hominum positam, transimus. neque enim documenta expiscari potui aliqua, unde penitior haberi potest notitia veteris formæ. Id certum est, strues ædificiorum, quæ nunc sunt, maximam partem, nostri avi industriæ, præcipue vero illustris & generosissimi Baronis, Generalis Majoris & desultorii equitatus Chiliarchæ primarii, Dni. PETRI PHILIPPI *Sno*stedii providentiæ deberi. cujus splendori muneris tributa publice destinataque splendida sedes ista. Quæ fortia
facta

(p) de hoc feudo plura tibi sequente

(q) Ex manuscripto itineraio historiae Suecane B: Palm-skiöldii banc sibi mihiqve notitiam quaesivit Mag. Matth. Hallenius, Frater conjunctissimus.

facta ediderit, memoria posteritatis dignissima *socius* idem-
 que *comes* periculorum militia CAROLINÆ, commemo-
 rare meum non patitur institutum. Consignavit vir il-
 lustris sui ævi militiaq; inprimis vero pugna *Pultaviensis*,
 in quâ ad summam virtutem ipse nil reliqui fecit, tragi-
 cam sed veram descriptionem; quam ut superstes *IPSE*
 quoque publicæ luci tradere velit, adeoque intercedere,
 ne quæ eandem in posterum perimat ævi invidia, *pietas* ipsa
 patriæ ejuſq; annaliū fides eundem reverenter obtestatur.
 Id *Saxis* aula huic domino se debere fatetur, quod ma-
 cilentia prope & effœta agris, ex fundo refecta frugum &
 pabuli fertilis reddita: quin, ab incendiis non simplici vice
 devenustata quoque, hujusce cura liberali in ampliorem
 formam toties restaurata fuerit.

§. XX.

AB illa aula, versus meridiem, non procul in eadem
 planitie & vicinia, *Lehtis* equestre prædium occurrit.
 Neque enim silvarum aut rupium inæqualitas prospectū
 oculorum turbat, sed distingvit fines saltem prati inter-
 jacentis amœnitas una cum fluvio *Alasioki*, cujus supra
 mentionem injecimus. qui, terminis utrinque signatis,
 in vicinum sinum semet, multa sine ambage, mox effun-
 dit. Gratiam ac jucunditatem situs eandem huic fundo,
 quam modo nominato in *Saxis*, *natura* conciliavit, &
 si quæ ad venustatem & cultum non penitus effinxisse il-
 la videri possit, industria supplevit & perfecit. Seculum
 nondum sesqui alterum præterit, postquam a *Tiroila, Uho-
 la, Roudawalis & Kassis* allodialibus pagis in illam su-
 premam & plenariam equestris proprietatis conditionem
 (*Sätteri*), quæ hodie eminet, surrexit. (r) Id verò præ
 altero

(r) *Historiam ætatis & natalium fundi hujus Camerarii pro-*

altero prædio peculiare habet quod cum non nisi ligneis, quanquam affabre extructis, ædificiis illud constet, lapidum strue & contignationibus aliis super aliis hæc tecta in altum exsurgant, providentia & sumptibus veteris *Dni. HENRICI FLEMMINGII Generalis*; cujus cum svavitæ mentionem ævi decora passim & ubiqve excitata injiciunt. Profecto si fata sinere voluissent proximorum temporum & devotam patriæ splendori, liberalitatem pro parte saltem æmulari voluisset sequens ævum, fieri facile potuisse credibile, ne quod pluribus cœnaculis atqve habitaculis, pulcherrimæ instar arcis, tribus turribus peraltis, variisque fenestrarum aperturis elegantissime ædificatum fuit palatium, dehisceret & hodie ruinam prope minitari velle videatur. Præter illud splendidioris formæ ædificium, speciosum aliud, quamvis non ejusdem amplitudinis atqve figuræ, extructum est nuperrime cura & providentia *Judicis provincialis* generosissimi viri, domini *CAROLI LILLIENSTIERNII*, qui minorennium *Lybeckeriana* gentis Dominorum tutorem fidelem & diligentem hoc tempore agit. cujus si arbitrii moliminisq; res sit cetera quoq; rata præstare vota, pro eo, quo in illustrandam Finlandiam consilio atqve ratione propendet, ad efficiendum illud, quod interest, viam facile inveniet.

§ XXI.

VERUM enim vero, ut ad *velitares* *Wirmoæ* meæ campos iterum iterumqve revertar. animadvertimus haud sine caussa, singulari parochiæ hujus commoditate

---

*vincialis, ampliss. viri Dn. Joh. Henr. Svahns benevolentia de-
beo. Qui sicut vicissitudines alias de cetero quoque villa equestris
hujus mihi communicare non grave duxit, ita facilitati illius hanc
gratiam publice exsolvere quoque, officii mei erit quam maxime.*

ditate & loci amenitate non incolas ipsos ante modo: verum etiam imperatorem exercitus Moscovitici, *MICHAEL GALIZIUM* haud ita pridem impense delectatum fuisse, cum equitatu suo parochiam *Wirma* castrorum locum esse voluit. Nam tempore integro illo, quo contagio belli corripere Fenningiam, hosticam turbam prata, agros, silvas, & omnia depascentem, penes se justo diutius stabulari viderunt cives, quemadmodum in antecedentibus plus simplici vici monuimus. Quæ vero tempore illo adversa puerulus affligere vidi patriam meam, alta mente reposita etiamnum hærent. Anno namque 1713 die S: *Andrea CAROLUS ALEX: ANISCHOV* equestris exercitus Major & Capitaneus Cossacorum *ALEXANDER STEPH. CALMUCHOU* ex Ostrobotnia primi in hanc plagam *universalia* principis sui victoris secum afferentes, cum suis cohortibus hec loci hiberna sumserunt, & in curia sacerdotali ad tempus ipsi simul hospitati sunt. Illo vero edito celesmate, in pagis & villis a decuriis equitum peditumque, imo Cossacorum mala turba factus undique concursus; tanto majori agmine, quanto non eorum hominumque pastui solum castrorumque metationi, ne ex insidiis opprimi facile possent; sed & venationibus regio campestris, eademque nemoribus & silvis intermixtis opportuna admodum visa fuit. *GALIZINIUS* certe dux supremus copiarum, cum suis sub-præfectis huc venatum ab urbe crebro deflexit. Ad voluptatem illecebræ & oblectamenta remissionum illa comparata fuere omnia: Ipsi autem civibus oneri erant afflictionique. Certumque habeo, quod *deka* novem annorum isti penitus succubuisset, quæ patet Finlandia universa, nisi grassanti violentiæ militari sufflumen injecisset Ducis ipsius *GALIZINII* mo-

dera-

deratio, æquitas & hoste omni major clementia, (*)

§. XXII.

IN desertis, aut si mavis, admodum non exultis paroc-
 ciæ hujus *MONTES* visuntur summæ altitudinis. Ceteros
 inter eminent collis *Linnarvori*, qui latinis tantundem va-
 let ac mons arcis. *Calendarium* dixeris vicinæ hujus: sed
 ab effectu. ex eo enim, si serenus appareat, præfagiunt
 gratam: si nubilus sit, tempestatem humidam & uliginos-
 sam. Hujus apice in ipso, quemadmodum alibi quoque
 juxta pagum *Mielismåki*, strues (s) lignæ quædam o-
 lim, in modum ædium, quibus resonare ruri solet æs
 campanum, extractæ fuerunt, prospectui, si quæ hosti-
 litas e longinqvo immineret. Mons *Jutinvori*, pagum
 inter *Valolais* & *Tammistå* assurgens, non ob magnitudi-
 nem adeo, quam magis nomen suum memorabilis. De-
 ducit ille nomenclationē a *Danis*, qui sæpius *Fenningiam*
 nostram infestare, suisque copiis eandem inundando occu-
 pare voluisse olim existimantur. (t) Eisdem sub prædio
Saaris

(*) Virtutes heroicæ, quibus domi militiaque enituit *VIR ILLUSTRIS*, si tantum domi, quantum foris valent, cives ipsi prædicabunt. Quomodo, cum victoria conditione *Fenni* occidisse-
 mus, Principis hujus, ut ut hostis, clementia judicio conservati
 sumus, gens nostra grati animi signis nullis non agnoscat, posteri-
 ratisque, si quæ futura est, fastorum libri laudibus, pro merito, ce-
 lebrabunt.

(s) hujusmodi strues *Rasar*, wård o' *Rasar* *Svethicè* vocant:
Fennice itidem *Tasa* audiunt, unde horum vocabulorum affini-
 tas patet. pluribus super hac re nos instruente dissertat. de *Anga-
 ris*, *Upsalix* pridem & *Aboæ* nuper habitæ.

(t) Danorum aut si mavis Jutorum bisce locis commora-

Saavis & Lehtis navibus egressos, loco intermedio, acie instructa cum *Fennis* conflixisse, constans fama est: unde rivus quidam in eodem prato hodie quoque *Suutin* via h: e: Danorum rivus insignitur. Hinc ad nominati montis radices Danos se recepisse, & in campo *Suolinsälkä*, acie iterum instructa praelium renovasse, indig narum nemo est, qui fari nesciat; immo confecto parum prospere a nostris praelio, Danos nostrae gentis idiomate, virgines genere & nobilitate commendatissimas *Tammiståensis* viciniae, palantes ex fuga domum revocasse: *Maisa, Caisa, tule cotia, to Jumala Suutin wei; Pyhä hengi pyhyn miehet*; hoc est, *Maria, Catharina venite domum, Deus jam Danos, & Spiritus Sanctus bombardas bajulantes depulit*. Huic traditioni, quantum veri subsit, non ego dixerim. In illorum, gratiam qui fabulosissime narrata pro oraculis habent, relata refero. Interim si ex circumstantiis aliis atque aliis non liquidum satis esset a monachis inventam, saltem interpolatam & corruptam hanc traditionem, dicerem hoc loco controversiam de finibus, quam Finno-
rum Regi *GRAMUM* Danicum movisse ex *Saxone*, *Cranzius* auctor est, olim fuisse depugnatam. dum *Gramus*, visa filia Regis Finno-
rum in suo gynæceo, adeo amore perculsus dicitur, ut si connubio potiretur regis filiae, nullam de finibus litem amplius patri moturum semet, data dextra spoponderit. (*) Est illa de *Tammiståensibus Danis* at-

G

que

tionem pristinam, quamvis non aamorum gratam atque felicem, sequuntur insuper nomina *Suutin cangax* colis Danorum, ab agro *Tursanpää* non procul remotus; *Suutin Låhde* fons Danorum, *Suutin haudat* sepulchra Danorum, non uno in loco lapidum congerie notata; & ab iisdem non longe remotum pratum *woiten* sicuti victoriae campus ut cetera taceam.

(*) vid. *Chronicon Finlandiae* edit. *Nettelblad*. p. 110. *biblioth.*

que Fennis nostra conjectura; quam si rejecerint alii feliciores conjectores, & *OLAI CRASSI* regis (r) Ottonis Ruthii (u) aut aliorum ejusdem generis *argonautarum* (v) in hacce Finlandiæ oras excursiones *piraticas* locum potius dedisse traditioni huic, urgere non desinant, nos non morose repugnantes invenient. In montis *VAREGORUM* *Marcaim* vuori penetralibus spelunçæ in modum subcavis, latrones & alii victitantes alienis spoliis, olim iustra habuisse suadicuntur. Stadio abhinc distat tempe, seu amœna nemorum vireta in planitiem, circi instar desinentia. *Sillans* feto ab incolis nuncupatur locus iste: *Svethice* *heden dants*. Ibi ludis suis vacabant majores (x) ætate robustiores (serie juvenibus & teneris immistâ puellis) præparaturi membra sua ad munia & ministeria militaria diebus festis: cursu puta, saltu, pilâ; imo super petaurum quoque sursum

S. Goth. itemq; Dieter. Histor. Aug. Sax. Imper. XIII. pag. 39.

(r) *Sturlesonius vita S. Olai cap. 8.*

(u) *de isto iniquitatis filio Justenum in Chron. episc. Aboens. vide pag. 80. edit. Nettelblad:*

(v) *A piratis & Danis, aliis atq; aliis temporibus afflictionem multam passam fuisse ecclesiam Fennicam & toties strenuos fortesque viros in patriæ defensionem iisdem opposuisse, in chronico suo Justenus passim, præcipue 71. 81. & 86. pagg. testis est. Illi junge Hemming: Gaddii in Danos investivam & Stephanium in notis ad Saxonem G. pag. 71. & videbis Danos non negare factum, quin iisdem antiquitus in more positum fuisse potius in terras circumquaque expeditiones piraticas suscipere.*

(x) *Eidem usui lucus a *Tursunpârâ* pago non procul remotus *Cauninummi* olim consecratus fuit, quippe in quem *Nousenses* eum finitimis *Wirmâensibus* convenire solebant, ex seriis operumq; ludicra *Isthmia* sua celebraturâ,*

sum & deorsum inibi semet agitare soliti fuere; de quibus modis conciliandi sibi augendique lacertorum robur, septentrionalium gentium, *OLAUS MAGNUS* (y) & in *SAXONEM GRAMMATICUM STEPHANIUS* consuli merentur. Circa antiquatam hoc tempore viam publicam per pagum *Saca* ad *Bländ* ducentem, est mons nomine *Flemmingin* *Wöytd*, *mensa Flemmingtoniana*: ubi illustrissimum illum Dominum, quoties a *Lehtis* ad *Bländ* prædium iter faceret, cum famulis & ceteris sociis itineris condisse non nihil, cibum cepisse, suasque vires pariter atque iumentorum refocillasse fertur. Latus atque planus est mons ille, graminum & virgultorum arænitate pulcher, in cujus apice, cum termini inter parochias finitimas constituerent, mensam eandem ex lapidibus lavigatis *Flemmingium* erexisse, vulgus fari non nescit, & circum circa duodecim sellas lapideas admoveri iussisse: ubi duodecim assessores sedentes de finibus deinde sententiam tulerunt. Mensa cum sedibus suis etiamnum situm atque formam eandem servat; & quam diu prioris ævi memoriam istam non petulantia disjecerit, *FLEMMINGII* nomen & merita refricabunt illa quoque perpetuo. Alter ibidem mons appellatur *mundlein* *vita*, spelunca *monachorum*, ubi duo monachi ad duellum invicem semet excivisse (z) mortemque pro aris suis focusque strenue occubuisse feruntur. In eorum heroicæ pietatis memoriam

G 2

depug°

(y) *vid. lib. XV. pag. 340.*

(z) *De clericis veteris ecclesie duello semes mutuo percutientibus sub peculiari titulo in decretalibus constitutum invenitur. Quam vero cum disciplina morum apostolica ejusmodi mores, & decreta sedis apostolicæ egre conveniant, Fechtius ostendit pie & egregie in dissertatione de clerico percussore.*

d. pugnataeque æquâ conditione victoriae, monumentum in figuram crucis efformatū & inibi erectum etiamnum conspicitur. Juxta montem *Isomdenwuori*, templum decorum sylvestrium, Fennonibus *Hjstein kirko*, vulgus colligit exinde olim extitisse, quod lapidum moles ordine & serie, quæ vulgo solent sacrarum ædium strues, inibi etiamnum dispositæ inveniuntur. Montes ceteros minus notos celebratosque transeo. Id nullo prætereundum merito, quod non uno loco, sed excelsis ecclesiæ hujus aliis atque aliis, mensæ lapideæ, duodecim circum circa sedilibus saxeis instructæ conspiciantur. Præcipuè verò ad pagum *Varsila* in monte *Cunings Calmar* (regia *Calmaria* rupes) itemque à via publicâ, quæ ad parochiam *Latala* dirigitur, non procul, ejus generis prisci ævi anathemata ad nostram ætatem vetustas superesse voluit. Quorsum etiam referri potest in colle *Punanumis* congesta in eandem formam ingens saxorum moles. Horum locorum alter, utrum majoribus paganis pro confesso judiciali servierit: alter autem adversus hostilitatis fortuita receptum præstitit, qui ab his studiis paratiorès sunt, me melius judicabunt. (*) De Comitibus in *Sveithia* populorum provincialibus (*Hundaris ting*) nec non castellis ejusdem generis inibi passim excitatis, historiæ *Sveithicæ* scriptores, præsertim *LOCCENIUS* in antiquitatibus videri potest. Quo cum conferri meretur summi viri *JOHANNIS REFFELII* acad: & facult. Juridicæ apud *Upsalienses* hodie senioris erudita dissertatio de *Judiciis Sveo-Gothorum* (a)

§. XXIII.

(*) Confer. dissertat. de Originibus priscae gentis *Varegorum*, pag. 45.

(a) *tessem borum Wirmææ meæ memorabilium, præter expa*

§. XXIII.

IN condecoranda *superficie* regionis hujus, non unius generis utilitatibus amœnitatibusque naturam prope ludibundam exercuisse liberalitatem suam, multis sub exemplis jam ante probavimus. Artificio & opere mirabili eodem *conditricem* universi MENTEM in illis subterraneis officinis quoque operari, inter alia phænomena naturæ, notatu dignissimus fons Zursenpârdenſis testis est: tempore alio, copiâ aquarum solito majore ebulliens; alio iterum penitus inarescens. Est ille fons à via regia non procul, in sabulosa planitie situs, marisque fluxum atque refluxum æmulari velle videtur, sed mira inconstantia. Neque enim statis annorum, mensium aut horarum intervallis redit atque recedit, sed dimidio anno modo, interdum breviori tempore fluit aut exsiccat. De *Fontibus* fabulosa multa, una cum superstitione, commiscuisse *monachos*, nemini ignotum esse potest. Mihi fontis hujus indolem perscripturo, ne vitium nimie credulitatis jure quis obvertere possit, oculis & experientie diffidens propriae, gravissimi viri *Andreae Monſenii* (conf. p. 9.) fidem mihi testem vademque provocavi, qui indolem istam fontis multis retro annis à se observatam, per litteras ad me significavit: imo in cry-

ptis

---

rientiam ipsam, vetustis traditionibus non raro quoque innixam, appello Dn. Jacob Leistenium & Dn. Laur. Laurinum; alterum in Nietois: alterum in Ostrobotnia bodie V. D. ministrum, quorum ille in exscribendis ecclesie suæ memorabilibus, sedulam mihi accuratamque operam præstitit: hic autem fide narratu suo in antiquitates hæc penitus inquirendi non levem stimulum mihi, occasionemque subministravit.

pris Satacundiæ Cumænsis aulæ ejusdem generis fontem
 existere ait, qui reciprocatione mutuâ aquarum, cum *noster*
 se abscondit, *iste* superficiem alvei sui inundet: rursus
 cum decreseat *ille*, *Wirmænsis* noster exiliens aream
 suam rigare & perfundere incipiat. Id vero plebæ is a-
 liisque observatum *addit*, quod cum solito diutius noster
 subducatur regioni fluxum suum, sterilitatem rerum: quò
 verò copiosiore & diuturniore fluxu penes nos se evol-
 vat, annonæ copiam majorem ubertatemque portendat.
 Cumææ verò, quamvis ludo eodem, contrario motu effe-
 ctuque tamen omnia ista pèrari, literæ pastoris Cumæ-
 ensium clarissimi viri Dn. NICOL. S. TOLPO, præsidem
 dissertationis docuerunt nuperrimè (b). Istud magnæ
 matris ludibrium subterraneum certæ annorum, humi-
 ditatis aut siccitatis suæ intuitu, constitutioni unicè, an
 vero cavernarum canaliumque, sub terrâ diversæ stru-
 cturæ, capacitati, & per eandem fluxui & refluxui ex-
 undantis aut deficientis aquæ juxta tribuendum sit, na-
 turæ consultis excutiendum relinquo. Conferri meretur
 illustr. vir D. D. HIERNE de fontibus esurientibus (hunc
gerkiållor (c) itemque dissertationis de territorio cupri-
 mentano auctor (d) qui fontes in Dalecarlia ejusdem
 indo-

(b) *Riållan*, inquit *ille*, som berättas hafwa gem. nistap med
 den i *Wirmå* wid landsvägen belågen, är i *Cumæ* gårds lida-
 lare till finnandes, hvilken torckas misa tider ut, så wårn öf-
 werflödar i *Wirmå*, och hålles för teckn af miswårt, när
 thenne i *Cumæ* gård mycket öfwerflöder.

(c) anledning till malm och bergarters igen- sökande. p. 38.
 etc.

(d) pag. 62.

55

indolis, sub nomine ~~Wädetfiället~~ inveniri quoque, exemplis probat.

§. XXIV.

Quæ præcipuè humani instituti memorabilia ad hanc nostram ecclesiam pertineant, restat per transennam inspicimus. Anno MDCXLVI. principis regnantis CHRISTINÆ REG. auspicio, una cum parochiis, Vehmä Nyhyrdia, Latala, Nousis, Lemä, & ceteris simul cum Neostadio, COMITIS GUSTAVI GUSTAFSONII (* (de quo instituto ante nonnulla) ditioni, sub comitatus (Grefskap) jure atque honore subjecta fuit. ne de BENEDICTI ducis, BIRGERS Jarls filii jure feudali pristino, itemque recentioris ævi JOHANNIS III. regis, per universam Finlandiam constituto, quid dicam. Data vero facultas comiti tum quoque fuit, intra fines ditionis suæ, ubi

---

(*) *Ab anno 1634 ad finem usque belli Germanici, integris quatuordecim annis hic illustris Svethiæ COMES princeps IMPERII & episcopus Osnabrugensis fuit. Adolescentiæ limine in ipso cum G. A. R. S. orthodoxa sospitator Germania, memorabilem adversus Ligistas victoriam Lipsiensem primam depugnasset, panegyricum PARENTI filius idem ex cathedra Lutheri peroravit, Augusto Buchnero teste, cujus ad orationem invitatio legitur in illius disser. at. academicis. Fuit illud juvenilis, sed eruditæ virtutis tirocinium. Bellicæ virtutis experimentum in campo Sæavis aula subjecto dedisse, inibique cum duce veterano, in prælii utriusque consilio, finium regundorum controversiam, ueterum more beroum Scandia Germanique, armis virisque disceptasse, pervulgata ore omnium fama est: sed cui vanitatis & plebeji livoris plurimum: veritatis ex solido verò minimum inesse crediderim.*

ubi locum idoneum inveniret, curiam sibi pariterque castellum extruendi, quod *WASABURGUM* nominaret; unde ille posteritasque ejus titulum deinde *comitis* gererent atque usurparent. *Wirma* autem cum dictis parochiis, ante fundationem *Neostadii*, pridem liberâ navigatione utebatur, & quo hodie oppidani, eodem jure quoque parochiani vasa lignea atque ceteras merces ad exterâs oras, omniaque hujus regni maritima oppida, omni sine æmulatione vicinorum, transportare poterunt. Exercuerunt olim quoque mercaturam inter se invicem rustici nostri, ut & vicinâ parochiâ, singulis diebus saturni, idque ad pagum *Männâs*, parochiâ *Nylherfia*; ea quæ nundinatio multum rei familiari eorum incrementi adjecit. Quare, præter ordinarium ex fundo tributum, novum ex mercatura publicè cuilibet irrogatum fuit; ita ut ex certis atque incertis annuatim, secundum codicem rationum, aut si mavis institutionum (quem *underwisingssbof* appellant) octo thaleros argenteos integri & justî prædii (*helt mantahl*) colonus quisque solveret. Tempus illud optimum fuit felicissimumque rei agrariæ cultoribus. quippe illo durante, nullis belli turbis oia pacis violata fuere. Carebat regio omni annonæ caritate; factumque ut cantharus cerevisiæ ab exteris, puta *Rosochio* advecta (*Dyffsbhl*) illo tempore solido argenteo venderetur: tonna ejusdem generis, sex marcis; tonna frumenti ejusdem valoris ac estimationis esset atque salis medimnus. (e) *Neostadio* verò anno MDCXVII. die 16. aprilis fundato, & nescio cuinam divorum dedicato, parochiâ hæc eadem, amissis suis privilegiis

---

(e) ut testatur *Gabriel Lepus* in oratione sua de *Neostadio*.

legiis atqve immunitatibus, iisdemq; in novi oppidi colonos derivatis, imminui sensim & parte majore sui, ad pristinae conditionis tenuitatem redire coeperunt. Hujusce status & mutationis apud Principem facto indicio; itemqve quomodo nova urbs vix tertiam onerum atqve tributorum partem, neqve portoria, nautas, accisa, aut qui pro focis exsolvi census iverit (Svet. *Bafungspenningar*) in ararium publicum conferre potens esset: certe tantum non praestare, quantum damno responderet illi, quod per attritionem rei familiaris trium in vicinia parochiarum paulo ante perpeti necessum habuisset: prope eo devenit, ut *REGIA MAJESTAS* oppidum cum colonis evertisset. Sed cum illud neqve placeret consilium, civibus meis, quaestui ex mercatu devotis & supplicantiibus, in vicem supplementi, tergemina nundinarum festivitas per annum constituta fuit. Videbantur felices sibi parochiales hac indulgentia *PRINCIPIS* impetrata. Sed non diu fuit antequam superioris seculi anno 23. die 23. Septemb. illustris vir *CAROLUS Drenstierna* arcis & procul dudio *satrapia Aboensis* extra ordinem praefectus geminum nundinarum diem (illos scilicet, qui tempore *Laurentii & purificationis MARIAE Virginis* in *Birma* celebrari ceperant) ad mandatum regium *Neostadium* transferret. Diploma translationis in majorem fidem auctoritatemqve obsignavit non nemo *Johannes Oloffsonius*, sine dubio *Secretarius* tunc temporis provincialis. Verum cum esset dies *S. Laurentii festum encaniorum* (*kyrkiofesta*) loci genio ejusqve quaestui (f) hilaritatiqve (g) inde a seculis

H

lis

(f) Videlicet non capella, neqve arae, nedum parochiales ecclesiae erant aliqua, in quarum gratiam non lucrosa indulgentiarum

lis papisticis dicatum, ut quem *maiores* ista luce hausissent lucri suavem odorem, nostri ævi parochiani quoque persentiscerent, ad instantiam *horum*, novâ *PRINCIPIS* indulgentiâ, iterato factum fuit. Quando vero & quibus modis iterum pristini privilegii sui compotes facti sint, mihi non patet. Certe, ne sine piaculo in posterum prætermitteretur unquam solennitas ista, aut suo justo tempore non celebraretur, anniversariis factorum libris (almanach) ubi honotato inter *urbes* loco, *Wirmâ* emi-

---

nundinatio istis feriis, exercebatur. itaque per Episcopi (adeo non sape pontificis) *questores*, qui ventosas merces istas plerumq; *XL. dierum*, ubicunq; confluxus hominum esset aliquis, venum exponabant & cæcæ obedientia eorum obtrudebant. Isto vero impetrato stricti juris laxamento sacro, commissionibus & saltationibus, imo rerum diversissimarum mercatibus, cum hilaritas promissimos emtores reddat, non olim magis quam hodie celebrari solere festum istud, *Bœhmerus* in *Juris prudentia* sua ecclesiastica, sub exemplis & moribus diversarum gentium fugiendis magis quam sequendis, accurate demonstrat.

(g) Sicut rex Salomo post peracta encænia, proceres & collectam multitudinem lauto epulo excepit, *1. Reg. VIII.* Judas quoque *Macchabæus* annuo encæniorum festo condito, sumtuosum ac splendidum eputum populo exhibuit, teste *Josepho*: Ita Christianis quoque in more positum, ut in suis encæniis, ubi sacrificia labiorum, laudum atque precum Deo immolassent, pancraticæ & hilariter viverent, & solenni epulo diem festum illum honorarent. *Hildebrandus de sacris publicis pag. 68.* Tanto vero hominum concursu ecclesiæ natales isti vassim celebrari solent, ut *Domini natales*, quibus ipsi initiati & ab immunda nativitate sanctificati sumus, majore frequentia vix celebrari possint.

eminet, cautum atque prospectum est. Ad illa verò Wirmāensium nundinalia sacra (b) conveniunt mercatores Aboenses; præcipue vero Gratia Wallenses, Raumāenses, ceterique civitatenses, merces venditum suas. Commercium ista certe non sunt spernenda, præsertim cum maritimo itinere etiam procul diffiti nullo negotio adesse

G 2

esse

(b) Nunainas festos dies olim respexisse, inque illos incidisse, more omnibus fere gentibus communi, nemo non noverit. Judeos non abhorruisse ab isto instituto, puta nundinis sabbathicis, historia Evangelica testis est Luc. 19. 45. &c. conf. Nebem. XIII. 15. seq. Festis enceniorum in papatu olim, etiam hodie nostris ecclesiis nundinas celebrari; indeq; apud Germanos missas (meßen) hodie appellari, omnium in confesso est. Quæ verò Wirmæ solennia in illo festo hodie obvenire soleant, cum nemo melius exprimat, quam descriptionis Copingia clariss. autor, paullulum immutata verba illius in rem nostram transcribere non pigebit: ¶ Wirmå är af gamla garsmåssa (Kynodersmåssa) söga mehra i behåll än marknaden, hwilken bulder af Kiöpmanswahrer, plåtar och annan penningråkning klingar nu fast bättre uti folkens öron, än den fördom länge och widskjelliga Påswemåsan, med des siungande, skrikande, nickande, bukande, nigande, blundande och lygande &c. Quomodo saltationibus & commissationibus aliis locis celebrari soleant anniversaria nundinalia ista BOEHMER juris. ecclesiast. III. 40. 55. conferri meretur. De nundinis verò glacialibus FENNORUM, mercibusque mutuo & hilariter consensu (verba sunt OLAVI MAGNI) in illis iridem distrahi permutariq; solitis, parte alterâ, V. D. cum de plicationibus gentis nostræ agendum venit, dabitur opportunior differendi locus.

esse possint. Habent littoralium partium indigenæ sal; arengas, & alia piscium genera varia, quæ ab ipsis venum exponuntur. Qui ex mediterraneis in hunc eundem locum confluere solent, lini, frumenti, lupuli, picis & præsertim cannabis atq; viminis, quibus conficiuntur corbes & funes piscatorii, magnam vim apportare solent. Ad nundinas hyemales ex omnibus Fennoniæ oris nobiles non pauci, civitatenses, præcipue verò coloni *Satundenses* & *Tavaftenses* convenire solent, qui ut dictum est, in ceteris magnam copiam frumenti, hordei, ptisanæ, fabarum atqve pisorum huc advehunt & pro piscibus salitis modo mutant, modo etiam ære divendunt. Tendunt huc quoque *Samolaxenles* eodem tempore nonnunquam, qui sebum, butyrum, lucios sole duratos, aliquid etiam pelles lynceas, ursinas, lupinasque & id genus alia apportant; quibus Fenningia feris certe, si quæ alia terra, non destituitur. commodo an verò noxæ majori suæ, non facile dixerim. Veniunt etiam nonnunquam *Botnienses* pelles castoreas, alciurn, atqve Rhenorum (i) de quibus *JULIUS CÆSAR* etiam in suis commentariis, memorabilia nonnulla prodit) venum secum habentes. Ne quid de *Biörneburgensibus* dicam, qui salmones & haleces venditum huc quoque veniunt. Et hæc sunt rerum commercialium nomina, quibus patria pollet, vitamque cum aliis civilem colit atqve socialem. Floret proinde mercatura in *Witnâ*: emunt omnes quotquot circum habitant, quantum necessarium fuerit.

§. XXV.

(i) Videfis D. Juslenii *Fennorum vindicias edit*: Nettelbl. pag. 127. confer. de *Varegorum prisca gente differ.* *Abgenf.* pag. 31. not.

HActenus de vitæ genere, *navigatione* videlicet, quam ad nundinationem quæstumque suum traduxere majores nostri. Quas vicissitudines acqvirendi modus ille subierit; quibus rationibus aliis atque aliis lacunæ rei familiaris eorum prospectum fuerit, quoque exposuimus. Quæ sit hodie ratio commerciorum maritimorum, verbo dicendum. Habent *Wirmændenses* maritimi jus sibi concessum adnavigandi, non exteros amplius, quali jam *Neostadienses* hodie soli fruuntur: attamen littora & portus intra *Svethiam* sitos tantum non omnes. Neque necessariis, isti consilio provehendo destituuntur privilegiis. Tribulibus suis a mari remotioribus, ad instar civium *Aboensium*, in mercibus sive animatis sive inanimatis *Holmiam* transmittendis usui sunt. Et ex nostris, qui maris incommoda nauseabundi tolerare nequeunt, peritis navarchis res suas diffrahendas committunt; rei agrariæ suæ & absentium sociorum interea pro virili curam habentes rationemque. Ceteri, quibus fors denegavit navigis majoribus longinquam exercere navigationem, biremibus lembis merces suas quæquæ versum transmittere, eademque emtioni modo, modo permutationi venum exponere solent. Quot commoliti frumenti tonnas, quantum pecorum & armentorum vim, butyri & sebi libras? quantum textilium operum? quot numero caligas, aut si mavis tibialia, ut cetera taceam, *Holmiam* quotannis comportent *Wirmændenses*, non vani neque fallaces testes sunt ibidem vestigialium *rationaria*. De *opificibus* ad plebejum vitæ usum necessariis quid dicam, ne commerciantium terrâ marique coloniam modo, cum suis taber-

nis Te *Wirmãæ* deprehendisse dicas? Sunt illi in præfectura & parochiâ hæc, varii generis, qui conficiendo vasa & instrumenta alia atque alia, usui & indigentia civium parochianorum, necessitatibus ipsi suis non segniter neque malè consulunt. Et licet ejus non sim audacia, ut parochiam *Wirmã* ejusque dexteritatem incolarum, mercimoniorumque, cum urbibus conferre sustineam; Id tamen dixerim ad frugalem naturæ & conditioni eorum convenientem vitam transigendam, prope nihil ipsis a *SUMMO* rerum *OPIFICE* denegatum esse.

§. XXVI.

NE verò in maris pariterque continentis sulcando solo, mercimoniis ulro citroque vehendis distrahendisque, aut in sordidis artificiis industriam *Wirmãensium* omnem penitus versari quis existimet, *manufacturarum* culturam, quæ vel sola imperiorum non paucorum statum ad opes & potentiam provexit, penes se quoque fovisse deprehendo; & foverent hodie quoque, procul dubio, si quæ, durante bello, operum mechanicorum suorum damna fecere, alii, qui bene constitutas fundatasque opes habent, restaurare aggredierentur. Torrentibus aquis, iisdemque a ponto non procul distitis, nec non silvestri, quantum sat est, materiâ naturam ipsam invitare ad culturam horum commerciorum, jam ante dictum. Ast quod ad justum usum vocare nequeant munera ista, viribus exhaustis & movendæ tantæ rei imparibus, non indoli ergastulariæ civium, eorumve segnitiei tribuendum est. Nostrum non patitur institutum exemplis assertum ire, quam sint cives mei agiles & ad agendum per se omnia, dispositi & expediti. Testatur practicam agendi dexteritatem eorum *fabricæ* aliis atque aliis

aliis locis instituta naupegiae provehenda. Cujus rei & peritiae eorum *navis expansa velis* pro insigni gentis usurpata, testis est: Fennisque in genere omnibus competere, *OLAVUS MAGNUS* neque dissimulat, cum praeter piscaturam & agriculturam, lignorum & tabularum dolaturam *ipso* praecipue exercere ait. (a) In cataractis *Ula* fossi amnis *Carhula* pago vicinis, *cupri cadendi* & in varios usus praeparandi officinam, sub nomine *Cotelan ham* marsmidia, ante plus minus annos quingvagina, instauratam fuisse, ex codice rationum publicarum me fecit certiore vir spectatiss. *Dn. And. Monseen* antea saepe laudatus. Praeter illud manufacturae genus *pannificium* (*Klaes des Factorie*) in villa *Caivola*, patrum memoria floruisse *Matthias Gabrielides* fundi industrius hodie cultor testis est, qui instrumentum dentatum, aut si mavis *tramae radium* (*waessied*, *Caide*) fabri ferrarii uxorem in *Neuwois* etiam hodie possidere, pro certo mihi affirmavit. cum quo *Petrus Wihlfelt* tympanista vir integerrimae fidei & *Daniel Johansonius* cultor agelli *Lujanensis* octogenario major, consentiunt. Horum ultimo loco nominatus *fulloniam officinam*, una cum *pistillis praeferratis* (*Stamp*, *Stampqvarn*) se vidisse & cum fundum arare eundem primum inciperet, domum, aut si mavis officinam ipsam in usum villae rusticum semet reformasse sancte testatus est.

§ XXVII.

EX ista multiplici varietate cum naturalium, tum quoque industrialium bonorum, quae solum ipsum tractumque hunc instruxit divina providentia, licet de ingenio incolarum & ad illud excolendum habitudine eorum, proclive sit subsumere: Interim cum accidere soleat

leat in aliis atqve aliis gentibus, ut quæ in rustico aut alio quocunqve opere non male collocatur industria, eadem in altioribus studiis, ut puta literarum & ceterarum rerum, deficiat & langvescat; quàm hujus generis fatu quoque, puta ingeniorum, togâ sagoqve illustrium, olim & hodie efflorescat patria mea, in fine demum, verum non nisi per transennam contemplabimur. initium facturi ab illis, quorum ad *republicam* pace belloqve servandam excelsa animi indoles vel præcipue directa fuit. Quos *sacrorum & rei literariae* proceres alma parens sit enixa, deinceps visuri sumus. *FLEMMINGIANAM* gentem maximorum nomine meritorum, etiam adversorum, quæ pro *Fennis* & una cum illis sustinere, nostra natio a multis retro annis *suam* facit (a) sed peculiari & ut ita dicam, jure *proprietas*, *Wirmâa*. In hac enim quanto luculentiora, quam alibi, memoriæ pietatisqve decora statuit gens incluta, tanto de illa quoque certius præsumimus, quod generosæ stirpis illius perpetuum quasi quoddam seminarium olim magis quam hodie, extiterit. Versantur in ore omnium merita, quam quæ deleri queant, illustriora, quibus universam civitatem singuli sibi obstrinxere. Celebrantur alii

---

(a) Consenit in descriptione Svethiæ M. Gyldenstolpe lib. VIII. Cap. 9. ubi dicitur familia ante annos plus minus trecentos ex Pomeraniâ huc translata. quæ equites auratos, legiferos & castellanos *FENNINGIÆ* multos dedit. Verum illo neque tempore, puta *ERICI* Pomer. R. Flemmingianum nomen in Scandiâ primum innotuit. Flandriam nostræ gentis scriptis vetustis multo ante *Flemmingeland* dictam fuisse, vide *Sturionidem* edit. Peringsk. II. pag. 158.

liti ob instauratam patriæ felicitatem per prudentem œconomiam. (b) HENRICUM FLEMMINGIUM seniore, quem cum posteris & nepotibus Birmaniam vivum mortuumque pro suo agnoscit, bellorum auspiciis atque triumphis, immortalitati famam consecravisse suam, ex iis, quæ §. X. jam ante dicta sunt, non obscure patet.

Parentem filius, Baro ERICUS FLEMMINGIUS excipit, togatâ virtute, quam sago parens, non minor sed major potius. Eundem in Sæthiâ natum, certe educatum REGES Sæthiæ meritissimum judicarunt, quem senatoriâ purpurâ condecorarent & Præsidem rei metallicæ per patriam Summa præficerent. (c)

Ceterorum filiorum, avis suis atque proavis non indignam progeniem transeo, quos gestis, alia atque alia parte regni, magnis magistratibus perinde inclaruisset schema genealogicum testimonio non inficiando suo planum facit. Debemus non inviti illud humanitati archivi antiquitatis Secretarii, nobiliss. viri Dn. JOHANNIS HELINI, cujus in illustrandâ patriæ historiâ gravitatem

1

omnis

(b) Bœcler. Hist. belli S. Danici pag. 198. seq. Adde CLAUD FLEMMINGII junioris, viri Senatorii, multa magis quam longæ vitæ descriptionem Sæthicam, orationi sacra, in illius funere, adjectam.

(c) Ante hunc Ericum alius ejusdem nominis Ericus Flemmingius GUSTAVO I. regnante, floruit: in Quidia prædio, urbi huic vicino, natus & mortuus. Fuit ille regni Senator & Admiralus, qui sobrietas militibus Castellanus illo tempore arcis hujus, una cum classe Danicâ in insidias non simplici vice pellexit & demum confecit. quâ de re videri potest E. G. Tegels histor. GLIST. I. passim, & ex illo Loccenius, ceterique.

omnis supercilii expertem, imo facilitatem quoque sup-
 peditandi instrumenta tantum non omnia illa, quæ aliis
 vestigia sua, longo post ordine, legentibus usui esse
 possint, ætas posthuma neque justo præconio defrauda-
 bit. Nostrum cum intersit quam maxime non ignorare
 avos & proavos & denique posteros, quibus hodie quo-
 que floret illustri prosapia, nominum recensum, qualis
 ad nos pervenit, formâ & ordine eodem *benevolo Lectori*
 exhibemus :

PEDER HERMANSSON FLEMMING,

I

HERMAN FLEMMING.

I

CLAES FLEMMING.

Castellanus Aboënsis arcis: *cujus conjux erat Elina Henr.
 Horn de Canicas, hodie Sanctas.*

I

HENRICH FLEMMING de Lehtis

Militæ Fennicæ Dux & Consiliarius belli supremus.

Conjuges habuit 1. Ebbam Erlandi filiam Bâât. 2. Sigridam
 Kurfel

---

1. ER. FLEM. | 1. CL. FL. | 1. HENR. FL. | 1. ERL. FL. | 2. FAC. FL.

S. R. Præs. Coll.
 metall. I

Gener. Major

Castellanus &
 satrapa præ-
 fectura Geste
 burgensis.

AXEL FLEMM.
 vice præses collegii
 reductionis.

I

ERIC FLEMMING

Magister equitum,
 bodienum in vivis superstes.

FLEM-

FLEMMINGIOS & CREUTZIOS & in hisce honoratissimo loco nominandum satrapam & castellanum Aboënsē **LAURENTIUM CREUTZIUM L. B. (a)** Lehtis sibi vindicat aulam; quæ *pronepotum* hujus, puta **LYBECKERORUM** baronum proprietati hodie subjacet. Verum enim verò sunt non pauciora illustrium virorum nomina, quos altera in **Caaris** aula sustulit, eduxit, sustinuit, puta **VASABURGIOS** comites, **LIEVIOS**, **REBINDEROS**, **ENSCHOELDIOS**, ceteros. Eorum verò aliis cum modo temporariam sedem commorationis & fortunarum concesserit; alii verò incunabula & vitæ civilis primordia inde arcessant, **Wirmæ** illustri meæ inferam, an verò alieni soli locique genio illud, quidquid fuerit opinionis atque præstantiæ concedam, non ego magis certum quid dicendum habeo, quam **TACITUS**, cum de *Fennis* in genere addubitaret, *Germanis* ne an vero *Sarmatis* eosdem adscriberet (e). Id nobis gratulamur, quod **HANSUM HENRIC. LIEVEN** comitem, fato nuperrime defunctum suo, gremio sinuque suo puerum liberaliter educaverit **Caaris** aula, suaque ad virtutem institutione juvenilium annorum effecerit, ut ad *latum clavum* procerum pace belloque illustrissimorum felicibus auspiciis eniti potuerit. Fuerunt illa primæ magnitudinis lumina, quæ hanc regionem exortu suo pridem mirifice illustrarunt. Plures ex illa vasta serie temporum lubens repeterem, nisi *aliorum* una cum ipsis occidisset memoria

---

(a) Ebbam Mariam Creutzio nuptam Claudii Flemmingii de Lehtis Domini Filiam & Henrici neptem fuisse jam ante suspicatus sumus & nunc quoque opinamur, donec certiora edoceri poterimus.

(e) **TACIT.** Germania Cap. 46.

penitus : *aliorum* vero magis perplexa & intricata esset, quam ut nostra quantulacunque industria enodari queat. Ceteros populares, quos ad illam altitudinem splendoris civilis, fortuna non provexit, & proinde memoriâ hominum quam publicis monumentis clariores sunt, consulto transimus, & quantum in dandis orbi viris *literatis*, iisdemque summo sacerdotio insignibus *Wirmâa* efficere & eniti potuerit, in fine videbimus.

§. XXVIII.

Regnat in illo ordine D. MAGNUS OL. *TAVAST*, episcopus Aboënsis, ex nobili & felicitis famæ valallo *OLAVO TAVAST* in parochia *Wirmâ* & villagio *Ulasiofi*, hodie *Sawastila* oriundus. Magister ille *Pragensis* erat & peregrinationibus per cultiorem Europam institutis celeberrimus. Illius memoriam cum satis evolutam dederit in episcopp. Aboëns. chronico suo *JUSTENUS*: *summam* vero illius auctor *Thesew* ex *Justeno* excerptarum (a) quam de episcopo sententiam dixerit posterior, adnectere nostrum erit: *Episcopus*, *Thesi VIII.* inquit, *nomine & omine MAGNUS in vinea Domini operarium industrium sese præstitit: prudentiâ vero, justitia, munificentia, vita mansuetudine, & denique officiis in regem atque patriam, inusitato illis temporibus exemplo, antistites sui ordinis & loci omnes antecelluit. Fenni vero inter optimates & trium regnorum consiliarios, alterius Josephi instar, eminenti, imo Upsaliensis ecclesiæ pontificatui maximo quoque destinato tale elogium cecinere:*

Maunus Sawast Monnâmæst MAGNUS TAVAST Wirmâensis
Hyo

(a) Nettelbl. *biblioth. Svecb. I. pag. 94.*

Sywin suudyn hrowäst wäest;
 Dästä Pawi paljo pici,
 Cuningas cans tåtá kiti.
 Suomell suuxer hrowderi
 Pysyni Pispana wanharä (i. e.

Gentis bonæ spei natus;
 Ut a Papa laudatus:
 Sic a Rege redamatus
 Diu Fennis floruit (b)

Profecto cui non sordent aliena : quin, neque onerosum fuerit gratanter uti alieni operis munificentia, huic viro, cujus non legenda solum sed & palpanda prostant ubiqve merita, pietatem referendæ gratiæ a civibus & bonis omnibus deberi, nemo negabit. Memini illud *Alexandro M.* elogium alicubi tributum, quod erga captivas Darii feminas omnes numeros humanitatis impleverit, Eundem morum & vitæ modorum tantum non omnium contentum in hoc episcopo quisque non difficulter inveni- et & agnoscet, qui non ipse detrectaverit facere laudanda & perinde laudari ineptum putaverit. Nobis ne quæ scientibus occasio pereat memoriæ illius pro modulo illustrandæ, (c) *Schema genealogicum* una cum funebri titulo, qualis ante incinerationem an. 1681. in sepulchrali marmore legebatur, ne quæ in posterum perimat vetustas aliqua, paginæ sequentis loco magis patente profare volumus:

OLA-

(b) *Synopsis rhythmica Chronol. Fenn. Laur. Petri Aboënsis & Præpositum Tammeleni. auctorem agnoscit. vide Aboam literatam pag. 27.*

(c) *Vitam & merita episcopi hujus encomio justo grateque prosequutus est alumnus regius & civis idem acad. hujus Laur. L. Alstrin Upsaliensis, cujus in biblioth. Sv. Goth. suâ legenda orationis spem nobis fecit clariss. NETTELBLADIUS.*

OLAUS NIGOLAI TAVAST

Nobilis vassallus: cuius liberi & posteri erant:

MAGNUS OLAI

Episcopus Aboensis, sedit

A:o MCCCC.

NICOLAUS O. TAVAST.

LUCIA TAVAST.

Henr. Claudii Dießen (vid.

Dikmans antiq. eccl. p.

208.) Legiferi Finlandiæ

borealis, Coniux.

OLOF TAVAST, e-

gues auratus, Ca-

rellanus arcis Ta-

vastburgensis, mor-

eus & sepulchus a-

boæ 1455.

ELIN TAUST, NI-

colai Olufsonii

Karplains de Sär-

kilax (iudicis ter-

rior.) coniux.

JÖNS TAVAST,

Canonius Aboensis.

OLAUUS, Rector A-

cad. Parisiensis &

episcopus Aboensis,

sedit 1450. ad

1459. Hereditari-

us hic erat de Ca-

nikas seu Kankas.

vid. Dikmans An-

tiq. Eccl. p. 254.

NICLIS TAVAST.

MAGNUS NICO-

LAL, primum ar-

chipepiscopus & de-

num Episcopus A-

boensis.

Titulum sine minio talem legit & exscripsit ELIAS BRENNERUS O-born. (d) aliquot ante annos, quam dira flammæ vis ista templum cathedrale exhauriret:

Anno Domini MCCCCLII. die IX. mensis Martii obiit reverendus in Christo pater & dominus, Dn. MAGNUS D. G. episcopus Aboënsis. hujus capella (*) fundator: qui sedit annis quadraginta. (*) Corporis CHRISTI sacellum intelligit.

In eadem tabula æneâ (e) marmorì (cujus adhuc supersunt fragmina) in modum Nousensis sepulchri, crustæ instar instratâ, quandoquidem elogium OLAVI episcopi conjunctum voluit pietas majorum, neque nostrum erit disjungere conceptum verbis sequentibus:

Anno Domini MCDLX. die LXF. mensis Februarii obiit reverendus in Christo pater ac Dominus OLAVUS D. G. episcopus Aboënsis. Orate pro istis & ceteris Christi fœalibus, ut requiem habeant cum beatis.

In illa altera classe, puta civium Birmâensium li-
te-

(d) Antiquitatis archivi adfessorem magna vite tranquillitate & pari veneratione paulo ante floruisse omnes novimus. Missus ille fuit a Collegio in Finlandiam ante sesquiseculum circiter, ad monumenta vetera quæcunque investiganda & exscribenda. Inter illa numero quinquaginta, quæ in reditu adscripsit Collegii archivo suo, hunc geminum titulum sepulcralem fuisse, nulli dubitamus. Quidquid sit, nobiliss. Helini novo beneficio una cum ceteris excerptis historia Fennica in manus præsidis differt. hujus pervenit. Id quod in gratiam palæophilorum meminisse juvabit, ne de genuina origine aliquis in posterum superfit dubitandi locus. Confer vitam El. Brenneri auctore N. H. Daal, paragr. VII.

(e) Chronicon Justeni edit, Nettelbl, p. 78. fin.

terata, *Magnum Olai Tavastium* **MAGNUS NICOLAI Serckilaxensis** excipit; prioris ex fratre pronepos, quemadmodum ex schemate modo allato non obscure constat. Equestri & pervetusta apud Fennos *CARPELAINORUM* factum profapia non destituisse spem patriæ suæ, gentisque, sed ad summum privati hominis fastigium prævexisse potius, qui *episcopi* illo tempore, conditionem cogitaverit, nemo negabit. Erat ille *Magister Parisiensis*, qui postquam per *praposturam Aboensis* ecclesiæ ad *episcopatum* transivisset, gravissimi regiminis sui nomine, puta *reformationi cleri & vindicatæ libertatis ecclesiastica* adversa modo magna sustinuit, modo gratiam quoque apud regni magnates non vulgarem inivit, teste *Justeno*. Cujus generis *libertas* fuerit, quam strenuè adeo tuitus sit, **BOEHMERUS** (f) & **OERNHIELMIUS** (g) conferri possunt. *Reformationem* vero mores clericorum; eorum puta in inebriando & committendo & *venando* molliem respexisse *H. SPEGEL* (h) & *J. C. DIETERICUS* (i) in sua quisque gentis historiâ non obscure docent. Consulatur, qui e re sua esse putaverit. Nobis, quâ fieri potest brevissimâ via ad finem properandum. Apud Fennos tali elogio inclaruit:

Mestare Maanus Särkilahdest *MAGNUS Serckilaxius*
 Suomen hyväst Herras väest *Clarissimus natus patribus.*
 Nils otet ylimmäisild *Cultus a magnatibus;*
 Nina kytet alammaisild *Major sed humilibus.*

Hunc ordine excipit **PETRUS SERCKILAXENSIS**, quem

(f) Jurisprud. Eccles. II. dissert. prælimin. §. 24. &c.

(g) Hist. eccles. §. G. III. 14. 30. &c.

(h) Sw. Rytteihist II. pag. 397.

(i) Hist. Aug. Imperat. Germ. Otto, III. pag. 49. ( )

ex nobili genere cum priore, eodem habuisse ortum suum, non dubitabit, qui reputaverit non usque hodie solum ditionis *Carpelainorum* esse prædium illud, sed & morem eundem equestri loco natis usitatissimū fuisse avo illo, non nisi ex fundis avitis & gentilitiis sese cognominandi. *Vitebergensis* erat hic *Petrus*, qui sub disciplina & ductu reverendi patris *LUTHERI* una cum fratribus *NERICIIS* stipendia juvenis meruit: zeloque in Finlandiâ non minus ille, quam in Svethiâ commilitones sui, de doctrina Evangelicæ ex idolomania pontificiâ repurgatione ruri & in scholis, imo ipsa ecclesia *Aboensi* quoque fideliter docuit & constanter admonuit, qui licet ipse non fuerit episcopus, *MICHAELEM AGRICOLAM* episcopum tamen & una cum ipso, ceteros tantum non omnes, non amplius dominari gregi suo, sed ad pietatem doctores antecessoresque esse debere monuit. Fenni cantico brevi laudes hujus quoque hac forma verborum prosequuti sunt:

<i>Mestâr Pietar Särkilahdest</i>	<i>MAGISTER PETRUS Särkilax</i>
<i>(Goc' oli tullut Saaxast bahdest)</i>	<i>A Germanis redux factus</i>
<i>Dikein opetti Turusa,</i>	<i>Fidem Christi templis, scholis</i>
<i>Kylis Kirkois ja Schouluisa,</i>	<i>Prædicavit Aboe:</i>
<i>Ettei Paavi palvellaissi</i>	<i>Ne quis Papam adoraret,</i>
<i>Mutt' ain' Jesusi' maistetaissi</i>	<i>Sed GOELI cultum daret,</i>
	<i>Docuit promissuè.</i>

Horum agmen claudit demum ecclesiæ & literatæ Fenniciæ decus, ejusdemque, qua qua patet, gloriæ vindex
(k) *Dn. Doctor DANIEL JUSLENIUS*, qui post exantlatos

K

in

(k) Anno 1521. (l) Dissertationem, quam *Villicias Fennicorum* inscripsit, dignissimam censuit *Clariss. Nettelblad*, quam recuderet & bibliothecæ *Sveo-Goth.* parti primæ suæ insereret.

in ærumnoso institutionis gymnasticæ, præcipuè verò academica magisterio, viginti annos, *Borgoënsis* dioceseos cathedræ, supremo mitræ honore, hodie præsidet. Natus ille in sacerdotali villa *Birmåensis* flaminia: *Nauica*, utque gentis suæ gloriæ, ecclesiæ propagationi & perinde immortalitati famæ suæ diu superfit, Deum, quæ par est, mente votoque precamur!

Hujus germani fratres, iidemque natu majores fuere: *ABRAHAMUS JUSLENIUS*, ante invasionem Moschorum pastor & præpositus in *Somerå*, & *Lojo*: inde ecclesiæ in *Nurtuna Roslagia*, ad finem usque vitæ suæ antistes erat. eruditione, pietate & gravitate muneris apprime commendabilis. (1)

HENRICUS JUSLENIUS, Themidos per provinciam *Ingermannia* sacerdotio erudito pioque ante paulo, quam *Russi* regionem invaderent, publicè celebris: & demum

GABRIEL JUSLENIUS in academiâ patriâ *Logices* & *Metaphysices* primum & dehinc *Theologia* professor; unaque ecclesiæ *Fennicæ* pastor diligentissimus. Erat suæ ætatis senior academiæ, in quo eruditionem solidam, moderationem & mansuetudinem animi: an vero ærumnarum vitæ hujus Christianam patientiam pluris æstimem, certe non invenio. Obiit vir optimus anno currentis seculi XXIV, ejusque inferendū sepulchro funus *Rector* academiæ *Magn.* idemque juris antecessor hodie quoque consultissimus, *Dn. S. SCHULTEN* tali elogio prosequutus est. *Vir erat, cui non mollis & ætata vita, sed dura & asperrima contigerat. Luctabatur per totum curriculum vitæ suæ cum duobus oneribus Ætæa gravioribus, paupertate & imbecilla corporis valetudine*

---

(1) *Disputat. Synodalem edidit (vid. Aboam literat. p. 152.)*

dine: eaque sic ferebat, ut ejus in vita constantiam admirarentur homines, & astra patientiæ coronâ ab imperatore Deo, post fata insigniri meruerit. Etenim divinus & alacer animus inter millies mille adversitates, quæ cingebant eum, nunquam succumbebat, nec unquam obliviscatur celestis suæ originis, sed illa omnia fluxa & caduca, se æternum fore videbat. Tam honorifico & prope spirante etiamnum præconio ex oculis in memoriam hominum transivit civis integerrimus. quæ cetera à laudato VIRO in laudem illius congesta sunt in programmate typis excuso, consulto prætereo.

Ad hanc eruditam societatem Birmæ natorum pertinet denique *Magister HENRICUS JUSTANDER*, scholæ cathedralis *magisterio* primum, & dehinc *Lämpälän*sis ecclesiæ præposituræque *ministerio* quoque hodie venerabilis. (m) Natus ille in curiâ sacerdotali, viro *PROFESSORIO* parente, eodemque ecclesiæ & districtus circumjacentis antistite. *CUJUS* a lepore & convictu *Castalidum*, (quarum *Aboæ vates* paullo ante fuerat) festivo ingenio, id a puero debet filius, quod *Socraticis*, aut si dicere MAVIS: *sermonibus sale conditis* ad faciendum studiorum morumque progressionem alumnos suæ disciplinæ non difficulter adduxerit: imo parochiales inde etiam ad quietam perfectionem octennis servitutis Moschoviticæ, leni sub exemplo suo perduxerit.

§. XXIX.

Restat nunc nihil, nisi ut catalogum *pastorum & præceptorum* annexam, qui laudis suæ accessione *Birmæ*

K 2

mæam

(m) *Quas dissertationes academias eiderit, Aboa literata nos docet pag. 150.*

māam celebriorem efficere, pro virili suā, quisque, annexi sunt. Ab anno 1260, existisse *Wirmāæ præposituram* jam ante audivimus. Quinam verò sub papatu post *NICOLAUM Carhu*, primum a plantatione præpositum (vid. pag. 17. not.) sacra illius curaverint, juxta cum ignarissimis nescimus. Post reformationem, à jubilæo ecclesiæ Svecanæ primò, puta 1593. anni, sequentium nomina pastorum ex archivo *Consistorii* hujus *ecclesiastici* eruit mecumque communicavit collegio isti ab actis & secretis, Dn. *David Deutseh*, popularis meus honoratissimus. Fere autem :

Dn. *GEORGIUS OLAI* pastor. & præpositus. Hic subscripsit concilio Upsalienti: qui nepotem ex filia *Elisabetha* habuit Dn. *GEORGIUM ALANUM* S. Theolog. doctorem & profess. acad hujus primum. Vide Aboam literat. p. 60.

Dn. *MARTINIS* circa annum 1627.

Dn. *JOHANNES* circa annum 1635.

Dn. *JOHANNES Venno*, circiter anno 1640.

Mag. *ERICUS JUSTANDER Aboensis*. Professor post instauratam hac regione academiam, *Pæseos* ille primus erat. quo cum munere, decennio integro functus esset, *Wirmāensis* præpositus atque pastor demum constitutus fuit 1667.

Dn. *DANIEL JUSLENIUS* circa annum 1680. *Juslenianæ* stirpis profeminator.

Mag. *HAQUINUS Vihlman*, cujus in Aboa literata labores academici & ecclesiastici recensentur.

Mag. *LAURENTIUS SACKLINIUS O.botniensis*. Pastor castrensis in obsidione Rigensi hærens anno 1710. iræ diviniæ diras, pestem puta, famem atque bellum cum obsessis ceteris,

ceris , ad expugnationem urbis usque . constanter pertu-
lit. Inde redux *Birmãensis* ecclesiã pastor & præposi-
tus anno 1711. constitutus fuit. Vir pietatis & eruditio-
nis laude, ingenii vigore & æqvabilitate vitæ, quam ne-
que desperata fors vincere potuit, nemini secundus, di-
gnus propterea , qui tranquillissimè senescat, suamque ad
ultimam mortalitatis metam, senectutem provehat. (n)

S. XXX.

Accuratiorem literatã *Birmãæ* recensum instituere
non permittit institutum neque angustia meæ. Fateor
ab initio propositum fuisse nostrum annectere non-
nulla de *frugalitate* civium , eorum ritibus *nuptialibus* ,
præcipuè verò *funebribus* , à quorum habitudine & cum
Gothorum prisca funerandi ratione omnigenã dissimi-
litudine , quid de gentis utriusque religione , ejusque di-
versitate rituum (o) & demum quid de quæstione illã ,
quam S. 27. tetigimus : *FENNI Sarmate* an vero *Germa-
ni*? sit tenendum , planum foret atque proclive vide-
re. Verum cum habeat prisca historia , ejusque indaga-
tio memorabilem illud cum metallifodinis peculiare ,
ut non nisi tentatis ex intervallo progressionibus ean-
dem quis ad umbelicum perducere queat; quod non
nosmet uno spiritu emetiri potuimus stadium , alius cui

expe-

(n) *Dissertationem Academicam habuit de dignitate sa-
cerdotali in V. Testam. Synodalem vero 1725. de peccato
originali.*

(o) *Sepulchris inesse religionem, & manium jura ad e-
andem pertinere gentiles arbitrabantur. Quo titulo vero sepe-
liendi ritus inter religiosa hodiernum referat ecclesia, juris
ecclesiastici scriptores conferrè merentur.*

expediendæ pietatis illius latam magis exploratamque viam fata monstraverint, alio tempore non difficulter absolvet. Nobis hæc vice satis erit exigui districtus & unius prope vicinæ monumenta FENNICA, non publicæ execrationis sed pietatis atque gloriæ, ab interitu vindicasse.

SOLI DEO GLORIA.

CONSPECTUS DISSERTATIONIS.

CAP. I. § 1 Proœmio absolvitur. §. 2 De vocabulis, quibus inscribitur dissertatio, differit. §. 3. Agit de situ regionis & plagæ hujus. §. 4. in natales Territorii inquirat.

CAP. II. §. I. De WÏÏÏÏÏA in specie, & tempore, quo primum inhabitari cœperit. §. 2. Flumina, quæ flaminiam ambiunt, cum suis cataractis & moletrinis describit. §. 3. Piscacionum rationem habet. §. 4. De Agricultura agit. §. 5. Campi Vitâjânlatia amœnitatem, & quæ in illo humani cultus vestigia deprehendantur, commemorat. §. 6 Templi primarii descriptionem incipit. §. 7. In illius foundationis tempora inquirat. §. 8. De sanctuario seu Choro templi. §. 9. Monumenti, sive sepulchri FLEMMINGIANI delineationem continet. §. 10. Vitam & merita magnifici VIRI illius percontat. §. 11. Suggestum. §. 12. Sacra vasa templi, §. 13. Sacrarium ejusque recentioris & veteris ævi anathemata profert. §. 14. Campanarum, cum suo campanisterio atatem & cetera prodit. §. 15. Sacelli Mietots atatem, ejusque una cum externa forma, fundatorem suo cum elogio, monstrat. §. 16 Internam demum quoque formam representat. §. 17, Sacelli Mietamâfi. §. 18. Sacelli Cavjala fata & nominis etymologiam tradit. §. 19. Conditionem Cæaris aula enarrat, & in

Et in nominis originationem inquirat. § 20. De Lehtis eque-
 stri pradio agit. § 21. Fata WIRMIÆ, durante bello,
 sub GALLIZINIO Moschorum duce, qualia fuere, exponit. §.
 22. Montes, castella Et moles ævi prisca ceteras, quas su-
 peresse voluit vetustas, recenset. §. 23. De fonte Zursenpârds
 ensi Et ceterorum fontium esurientium (Hungerkiällox) inaote
 Et effectis disserit. §. 24. Et 25. Humani instituti memora-
 bilia cetera excutit: imprimis commerciorum Et opificiorum
 mentionem facit. §. 26. Manufacturarum cultum describit.
 §. 27. Wirmiæ illustris. §. 28. Et eruditæ recensum institu-
 it. §. 29. Pastorum ecclesiæ catalogum subnectit, Et demum
 tractationi finem imponit.

CORRIGENDA.

PAG. 5. lin. 21. lege *infestare*. Pag. 21. lin. 2. lege *Carhula*.
 Pag. 17. lin. 3. pro *aut* lege *ut*. Pag. 32. in notis lin. pen-
 ult. lege: *paralip*. Pag. 40. lin. 24. lege *elysios*. Pag. 51.
 linea 6. pro *Hala* lege *Haca*. Pag. 51. lin. 6. lege *con-*
stituerentur. Pag. 63. lin. 6. ad sign. (a) adde in notis: *O-*
laus Magnus Hist. septentr. Lib. X. cap. 3. Pag. 72. lin. 2.
 pro *succedit* lege, si vis: *subsequitur*.

Amice & popularis integerrime,

Cum natale solum pulchre describis & ornas,
Rem Te conaignam, Sympatriota, facis.
Progressus monstras praclaro nomine dignas,
Quos satis in praesens pagina docta probat.
Gratulor hisce, Tibi benedicat Numen ab alto!
Sic facile ex voto, caetera sumpta cadent.

Gratulabundus haec adscripsit

ANDREAS MONSEEN, Filius.
Eidem.

Ut homines ceteri famam & recordationem sui ab oblivionis & mortalitatis tabe liberaturi, corporum suorum effigies erigendas, vel saltem depingendas curant, quae molestiarum & virtutum suarum memoriam reficiunt & posteris prodant: ita strenui literarum cultores solent animorum & lucubrationum suarum simulachra, per publica specimina atque scripta, posteritati quoque tradere atque relinquere. Inter illos, qui penes se constituere literario specimine declarare, quam in Musarum castris impigre versati sint, praesens dissertatio Temet, Amice dilectissime, non ultimo loco collocatum voluit: quippe quae incredibili diligentia neque minore ingenii dexteritate in orbis lucem, quam meruere, reponis gentis Tuae meaque memorabilia vetera atque praesentia. Quantum verò gaudii ex illa succrescente in dies eruditione ac industria Tua, latitiaz, ceperim, verbis exprimere nequeo: imprimis verò quod, contractis domi rebus, animum bonis moribus devotum non demiseris, aut penes Te conerabi ullo modo siveris, sed adversus fortunae tempestates operi nunquam non alacrior institeris. Numen caeleste in ejusmodi aliisque egregiis inceptis Te feliciter perseverare s'faciat: ut aliis super aliis experimentis industria Tua conspicua evadat, verticemque demum, quas in hoc studio stadiogue suaantes mereri s'overunt, lambant hederæ sequaces!

JACOB. LEISTENIUS, Filius!
Borea Fennæ.